

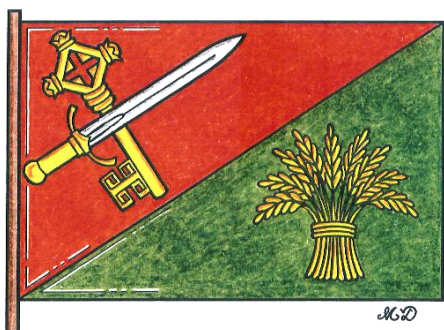
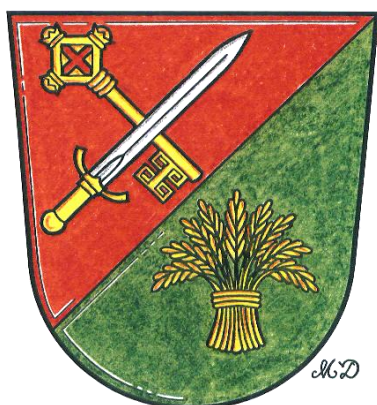
*J*IHOČESKÝ *H*EROLD

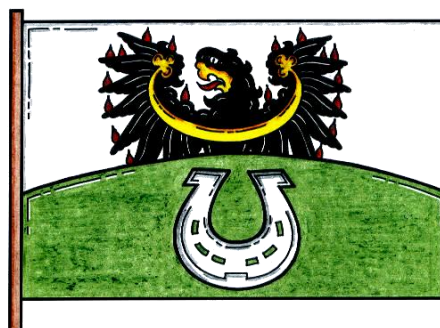
Časopis o historii a pomocných vědách historických

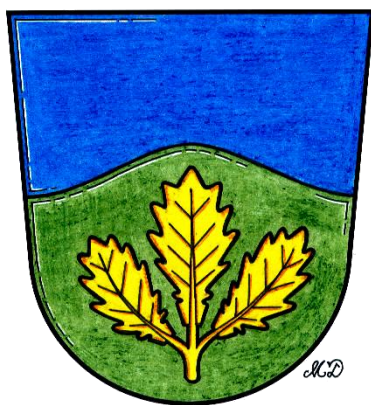
2/2010

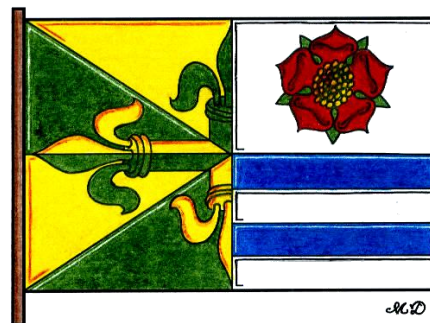
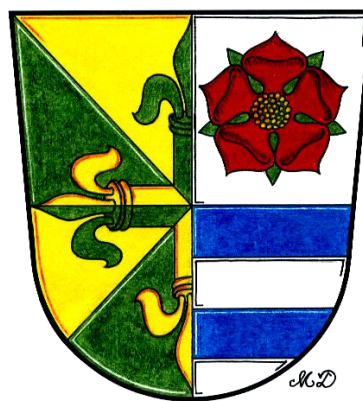
Hosín

Chotýčany

Dubičné

Dynín

Autor příspěvku	Název článku	strana
Daněk Milan Ing.	Znaky obcí Jihočeského kraje	2
	Obsah	3
Daněk Milan Ing.	Úvodník	4
Daněk Milan Ing.	Nové znaky obcí Jihočeského kraje	5
Červenka Vladimír Mgr.	Lnáře – historie tvrze a zámku na pomezí jihočeského kraje II.část	8
Daněk Milan Ing.	Památky na vlastní oči viděné, Posázaví I.	15
Daněk Milan Ing.	Doplnění k článku „Znak města Českých Budějovic v architektuře“	31
Milec Miroslav	Poklady z našich archivů	33
Daněk Milan Ing.	Historie tajemného kamene od Ostrolovského Újezda	36
Daněk Milan Ing.	A ještě jeden výlet za kulturními památkami	39
Daněk Milan Ing.	Zprávy, informace, recenze	43
Daněk Milan Ing.	Galerie šlechtických rodů – polcený štít s břevny	46
Daněk Milan Ing.	Návrh a provedení gobelínu se znakem města Českých Budějovic	48

Jihočeský Herold č. 2/2010

**Časopis o historii a pomocných vědách historických
vydáván 2x ročně**

číslo 2/2010 vydáno v Českých Budějovicích dne 10.12.2010

**vydavatel : Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
evidenční číslo MK ČR E 14574**

u časopisu není prováděna jazyková korektura

Kontaktní adresa pro příjem příspěvků:

**Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
Telefon: 737 438 029 po celý den
e-mail: jihocesky.herold@seznam.cz**

Vítám Vás při četbě dalšího čísla našeho časopisu. Pomalu nám končí rok 2010 a blíží se začátek roku 2011. Roku, kdy si budou občané Jihočeského kraje, a s nimi i všichni občané naší republiky připomínat významné výročí. Od doby, kdy vymřel po meči jeden z nejvýznamnějších a nejslavnějších rodů v historii zemí království Českého – rod jehož členové byly přívrženci katolíků, ale i jiných náboženství, rod, v jehož znaku byla růže a to růže barev pro nás přirozených – Rožmberkové. V listopadu příštího roku, roku 2011 uplynou čtyři století od doby, kdy zemřel poslední mužský příslušník rodu a kdy jeho mrtvé tělo bylo naposledy vezeno kočárem do Vyšebrodského kláštera, aby tam spočinul po boku svých předků k poslednímu odpočinku. A protože toto výročí je významné nejenom pro náš region, ale pro celou republiku, budou akce probíhat nejenom v Jihočeských městech a městečkách, ale i například v Praze. První náznak výročí jsem již zaznamenal při své pravidelné návštěvě městečka Bechyně – v tamním knihkupectví jsem objevil velký nástěnný kalendář s postavami z rožmberské historie – jenom mi v něm trochu vadil Záviš z Falkenštejna – jistě velice význačný šlechtic – ale s rodem pánů z Rožmberka měl společné pouze to, že po vymření pánů z Krumlova, ke kterým tento velmož patřil, zdědili jejich panství právě Rožmberkové.

Autorem nápadu na uspořádání všech akcí k oslavě výročí 400 let úmrtí posledního rožmberského vladaře byl ředitel Památkového ústavu v Českých Budějovicích Petr Pavelec. A v průběhu roku 2010 a 2011 bude z jeho podnětu uspořádáno mnoho akcí hlavně v Jihočeském kraji. Celá velkolepá akce začne již v prosinci 2010 na Pražském hradě výstavou s názvem „Rok růže“. Na tuto výstavu budou postupně navazovat další akce, jako například otevření hradního muzea na zámku v Českém Krumlově v lednu 2011, následovat bude výstava „Doba velkopřevorů“ v dubnu na hradě ve Strakonici, v květnu bude opět v Praze ve Valdštejnské jízdárně otevřena „Velká výstava o Rožmbercích“ a současně s ní bude v Jihočeské vědecké knihovně uvedena výstava „Co jsme četli o rodu Rožmberků“. V červnu bude na zámku Kratochvíli otevřena nová prohlídková „Rožmberská trasa“ a současně s tím budou ještě dvě další akce – v Prachatickém muzeu výstava k „Vyplácení pasovských žoldnéřů“ a v Českokrumlovském regionálním muzeu výstava „Kultura odívání“. V červenci nás opět čekají dvě akce – první bude na zámku Kratochvíle – „Iluminace renesanční zahrady“ a Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích uvede výstavu „Ryby a lidé“. V září proběhne na zámku v Českém Krumlově „Renesanční noc“ a ve stejném měsíci bude následovat ještě akce na zámku v Třeboni s názvem „Rožmberská známka“. A již se blíží konec roku – v říjnu na zámku v Českém Krumlově proběhne akce „Rožmberská mince“ a celý rok zakončí rekonstrukce pohřbu posledního rožmberského vladaře, Petra Voka z Rožmberka, která proběhne v Třeboni dne 6. listopadu 2011, tedy přesně 400 let po smrti tohoto renesančního šlechtice.

Náš časopis se do tohoto zviditelnění rodu Rožmberků již zapojil s předstihem. Možná si pamatujete na naše dvě mimořádná čísla časopisu, která byla vydána v roce 2007 s obsahem vyobrazení pečeti všech rodů, hlásících se k Vítkovcům. A v roce 2008 následovala naše výstava v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích, která se jmenovala „Šlechtické rody Země zamyšlené“, která byla vlastně představením těchto pečeti široké veřejnosti.

Pokusíme se všech výše zmíněných akcí zúčastnit a prostřednictvím časopisu Vám podáme informace o průběhu těchto akcí.

A vzhledem k tomu, že se již blíží konec roku, dovoluji Vám prostřednictvím časopisu popřát vše nejlepší, mnoho zdraví, štěstí a spokojenosti a osobní a pracovní úspěchy v roce 2011.

Představení nově udělených znaků a vlajek obcím Jihočeského kraje dnes pokračuje dalšími čtyřmi obcemi okresu České Budějovice, které obdrželi dekret v roce 2010.

První z takto představovaných obcí, jimž byly obecní symboly uděleny koncem letošního roku je obec **Hosín**. Tato obec leží asi 7 km severně od centra Českých Budějovic na vrcholu Lišovského prahu českobudějovické pánve. Oblast okolo obce Hosín byla osídlena již v dávné minulosti. To dokládají mohyly, které byly objeveny v lese nedaleko hosínského letiště. Obec od dávných věků přináležela ke královskému hradu Hluboké, který stál na dohled od Hosína. Také majitelé obce jsou tedy totožní s majiteli tohoto hradu. Původně byla obec rozdělena na dvě části – jedna vznikla v okolí kostela a jejími obyvateli byli pravděpodobně poddaní zdejšího faráře (románský kostel zde stál již na přelomu 12. a 13.století a již roku 1330 byl v písemných pramenech připomínán jako farní). Druhá část vsi ležela zápaně od kostela a vznikla pravděpodobně při kolonizaci panství koncem 13. a možná až ve 14.století. Rozdělení osady mezi faru a panství trvalo ještě v době vyhotovení pernštejnského urbáře (roku 1490). Podle něho tady existovalo 31 větších či menších hospodářství, z nichž deset bylo poddáno Hluboké. Hosín je významný i například tím, že kolem roku 1599 začíná první zachovaná hosínská matrika, jedna z nejstarších v jižních Čechách. Tak jako ve většině obcí i zde došlo v průběhu třicetileté války k částečnému zpusnutí vsi. Do konce 17. Století se však podařilo válečné rány převážně zacelit. Rok 1699 je pro dějiny Hosína významný tím, že zde tehdy vzniklo lovecké bratrstvo, nejstarší známý myslivecký spolek v Čechách; šlo vlastně o sdružení myslivců ve schwarzenberských službách, kteří se společně cvičili ve střelbě, pořádali slavnosti a pěstovali kult patronů lovu. Další událostí se stal krátký pobyt ruského cara Alexandra, který během své návštěvy na Hluboké 19. října 1815 zavítal do Hosína, u pole Vavřince Fajtla přikázal zastavit, vzal hospodáři z rukou pluh a sám dooral brázdu. Fajtl dostal od cara několik mincí a památeční pluh byl potom umístěn na Hluboké. Ve všeobecnou známost vstoupil Hosín zřízením letiště v roce 1957. Proběhlo tu mimo jiné mistrovství světa (1978) a mistrovství Evropy (1985) v letecké akrobacii. Nejvýznamnější památkou Hosína a jednou z nejhodnotnějších na Českobudějovicku je kostel sv. Petra a Pavla. Původně tu stál románský kostelík, různými badateli datovaný do 11.-12. století. Přestal však stačit svou kapacitou, byl zbořen a v letech 1899-1900 vyrostla na jeho místě nynější novorománská stavba. Ze staršího kostela byla ponechána pouze nejstarší románská část.

Autorem návrhu znaku a vlajky byl Ing. Milan Daněk. Při návrhu znaku a vlajky vycházel z historie, položení obce v krajině a zachovalým památkám. Tento návrh obsahuje v jedné části figury, týkající se patronů, jimž je zasvěcen kostel tvořící dominantu obce – sv. Petr a sv. Pavel – tedy zkřížený klíč a meč, kombinované barvami červenou a stříbrnou – ty odkazují na skutečnost, že obec odjakživa patřila ke královskému hradu Hluboké – červená a stříbrná barva jsou barvami erbu českého krále. Ve druhé části znaku je použito symbolu snopu obilí v kombinaci zelené a zlaté barvy, které odkazují na skutečnost, že Hosín byl a i v současné době je zemědělskou obcí, případně i na to, že převažující činností obyvatel obce je zemědělská činnost. Znak je kosmo rozdělen, což odkazuje na skutečnost, že obec Hosín leží na severním okraji Českobudějovické pánve. Návrh vlajky je heraldický – všechny symboly a barvy na vlajce jsou přeneseny ze znaku ve stejné pozici. Popis znaku je následující: „*V červeno-zeleně šikmo děleném štítě nahoře kosmo postavený zlatý gotický klíč zuby dolů, šikmo přeložený vztyčeným stříbrným mečem se zlatým jílcem, dole postavený zlatý obilný snop*“. Vlajka vychází ze znaku a její popis je: „*Červeno-zeleně šikmo dělený list. V červeném poli kosmo žlutý gotický klíč zuby dolů a k žerďovému okraji listu, šikmo přeložený bílým mečem se žlutým jílcem, hrotem k hornímu okraji listu. V zeleném poli žlutý snop*“. Znak a vlajka byly obci uděleny rozhodnutím předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 9 ze dne 9.listopadu 2010.

Druhou dnes představovanou obcí jsou **Chotýčany**, obec, ležící na bývalé hlavní silnici z jihočeské metropole do Prahy, nedaleko obce Ševětín asi 15 km severně od Českých Budějovic. Chotýčany jsou jednou z obcí, která patřila odedávna pod královský hrad Hluboká. První písemná zmínka o Chotýčanech pochází z roku 1378 kdy jsou zmiňovány v souvislosti s postoupením platů králem Karlem IV. Pro obyvatele obce byla její strategická poloha – na cestě z Českých Budějovic do Prahy, tak trochu nevýhodou. Stejnou cestu totiž pravděpodobně používala i putující vojska, takže docházelo k opuštění usedlostí. Například po skončení třicetileté války zůstaly obsazen jen 4 grunty v roce 1654 bylo stále ještě šest selských gruntů prázdných. Silnice také přitahovala početnou loupežnickou chásku, která v okolních lesích hledala útočiště a přepadala kupce, jedoucí z Budějovic ku Praze. Zajímavá je také historie pálení dřevěného uhlí – první zmínka pochází již z roku 1592 a poslední milíř zde byl zapálen v roce 1908. Rozvoj pro obec přineslo až 19. a 20. století, kdy došlo k výstavbě železniční trati a otevření železniční stanice v roce 1873. Následně byly založena četnické stanice (1921), došlo k elektrifikaci obce (1924), založení dobrovolného hasičského zboru (1938) a založení JZD (1956). V roce 1972-76 byl jižně od obce v lese postaven areál Veterinárního asanačního ústavu. Obec se od těch dob dost podstatně změnila – na návsi byla zbořena kovárna a mýtnice, byl zavezen rybníček a na jejich místě byl postaven nový obchod a kulturní dům. Také původně hlavní spojnice na Prahu byla v letech 1972-73 přesunuta mimo obec. Autorem návrhu znaku a vlajky byl Mgr. Jan Tejkal. Při zpracování návrhu vycházel z historie obce. Popis znaku je následující: „***Ve stříbrném štítě černá plamenná orlice se zlatou zbrojí, jetelovitě zakončeným perizoniem a s červeným jazykem, vyrůstající ze zvýšeného zeleného návrší s obrácenou stříbrnou podkovou.***“ Vlajka vychází ze znaku a její popis je následující: „***List tvoří dva vodorovné pruhy, bílý a vypouklý zelený, v poměru 3:1. Oblouk zeleného pruhu dosahuje do poloviny šířky listu a vyrůstá z něj černá plamenná orlice s červeným jazykem, žlutou zbrojí a jetelovitě zakončeným perizoniem. V zeleném pruhu obrácená bílá podkova.***“ Znak a vlajka byly obci uděleny rozhodnutím předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 75 ze dne 15. dubna 2010.

Na třetím místě je dnes uveden správný znak obce **Dubičné** – tak jak odpovídá popisu. A ještě jednou se čtenářům omlouvám za to, že jsem omylem ze svého archivu vybral znak, který nakonec obec nevybrala – i když se lišil pouze použitými barvami.

Poslední dnes představovanou obcí, která obdržela právo vlastnit a užívat obecních symbolů je obec **Dynín**, ležící také severně od Českých Budějovic. V písemných pramenech je vesnice Dynín poprvé uváděna již v r. 1341. Petr z Rožmberka tehdy odkázal části vsi dominikánskému konventu v Sezimově Ústí. Dynín tvořil spolu s Bošilem a Ponědraží základ první državy pánů z Rožmberka na severním okraji okresu České Budějovice, ze které po přikoupení okolních vsí vzniklo malé panství se střediskem v Dolním Bukovsku. Zpočátku Dynín patřil k malému statku v Dolním Bukovsku, ale když zpustla tamější tvrz, byl i s okolím připojen počátkem 15. století k třeboňskému dominiu. Významnou výsadu získali Dynínští roku 1511, když je Petr z Rožmberka osvobodil od placení odúmrti, a poddaní tak mohli volně, bez zásahů vrchnosti, odkazovati svůj majetek. V polovině 16. století tady hospodařilo 26 osedlých. Během třicetileté války byl Dynín zcela vypálen. Císařská komise, popisující roku 1625 škody na panství, konstatovala, že ves Dynín je zcela pustá. Obnova postupovala s velkými obtížemi. Až po r. 1660, kdy třeboňské panství, a tedy i Dynín, získali Schwarzenberkové, přicházejí noví hospodáři i na dynínské pozemky. Po r. 1850 se Dynín stal součástí tehdy nově vytvořeného lomnického okresu. V obci proběhly první volby do obecního zastupitelstva, z nichž vzešel první starosta. V r. 1923 byl Dynín úředně přejmenován. Z dřívějšího názvu Dinín vznikla dodnes používaná podoba Dynín. V Dyníně vzniklo JZD v r. 1952 a postupně se sloučilo s JZD ve Lhotě, Bošilci a Neplachově. Činnost družstva změnila nejen vzhled krajiny, ale i obec. Vznikají zde nové hospodářské stavby, jako kravín, sušička obilí, drůbežárna a administrativní budova. Dynínský hospodářský areál se po

dokončení v 70 letech stal jedním z nejrozsáhlejších na Českobudějovicku. V Dyníně sídlí obecní úřad a do katastru ještě náleží sídelní jednotky Hradina a Lhota. Lhota – nejstarší písemné památky pocházejí ze 14.stol. Zajímavostí této obce je, že se při rozšiřování Zábalského rybníka v letech 1580-82 ocitla celá ves , včetně hospodářských gruntů ,tehdy pod názvem Německá Lhota, pod vodou. V písemnostech se dále uvádí název Dvůr Lhota, nalézající se nad rybníkem Zábalským. Později se v pramenech dočteme už jen o obci Lhota. V roce 1825 se začala v blízkosti Dynína stavět z vojenských a obchodních důvodů císařská silnice. Traduje se, že prý na přímý popus rakouského císaře Františka I., který nemohl kvůli velké vodě projet z Veselí do Mezimostí a jeho kočár musel být složitě vyprošťován. V sedmdesátých letech 19.století vyrostla v Dyníně také železniční zastávka. Roku 1923 zahájila činnost škola, již v prvním roce navštěvovalo 48 žáků. Školní budova byla ovšem vystavěna ve velice krátkém termínu, takže již o několik let později musely být provedeny rozsáhlejší opravy interiéru. Chvályhodnou činnost vykonával Hospodářský spolek starousedlých, zřízený v roce 1922. Jeho členové se zaměřili na šíření osvěty a vzdělanosti, na podporu hospodaření v obci. Spolek provozoval i obecní kovárnu. Z pamětihodností můžeme uvést kapli svatého Václava, několik lidových stavení a pomník padlým v první světové válce z roku 1928, na němž se nachází třináct jmen místních mužů. Dramatické události se seběhly v samém závěru druhé světové války. Při odzbrojování vojáků, hlídajících na železniční stanici vlak s několika stovkami Maďarů, došlo k přestřelce s příslušníky oddílu SS, který tehdy tábořil ve Lhotě. Němečtí vojáci násilně znovu obsadili železniční stanici, opět se zmocnili zabavených zbraní a odjeli zpět ke Lhotě. Při přestřelce padl J.Jiráček ze Ševětína, kterému byla odhalena na dynínském nádraží pamětní deska. V roce 1952 vzniklo Jednotné zemědělské družstvo v Dyníně, v obci byly vystavěny nové hospodářské budovy, kravín, drůbežárna, sušička obilí, administrativní budovy, pošta a prodejna potravin. Největší stavbou se stalo budování velkokapacitního sila na obilí, zahájené v roce 1961. Dynínský zemědělský areál se stal jedním z nejrozsáhlejších v tehdejší okrese České Budějovice. Autorem návrhu znaku a vlajky byl Ing. Milan Daněk. Při zpracování návrhu vycházel z historie obce. Tento návrh v sobě obsahuje dva symboly, které odkazují na vlastníky obce – jednak červenou pětistloužňovou růží se zlatým středem a zelenými kališními lístky na stříbrném poli – znak prvních písemně doložených vlastníků obce - pánů z Rožmberka, a dále potom štenýř a liliový kříž – znak dominikánského konventu v Sezimově Ústí, kterému přináležela část obce. Barva štenýře a liliového kříže – zelená a zlatá dále odkazuje na to, že převažující činností obyvatel obce v minulosti i v současnosti je zemědělská výroba. Dalším symbolem v tomto návrhu jsou dva modré pruhy, nebo dvě modrá břevna, která vyjadřují položení obce na soutoku dvou potoků, případně to, že obec vlastní dva rybníky. Popis znaku je následující: **„Polcený štít, vpravo půl zlato-zeleného štenýře s půlkou liliového kříže opačných barev, v levém stříbrném poli nad dvěma sníženými modrými břevny červená růže se zlatým semeníkem a zelenými kališními lístky“**. Vlajka vychází ze znaku a její popis je následující: **„List v žerďové půli od středu listu zeleno-žlutě štenýřově dělený s půlkou liliového kříže opačných barev. Ve vlajici polovině listu pět vodorovných pruhů, střídavě bílých a modrých, v poměru 4 : 1 : 1 : 1 : 1. V horním bílém pruhu červená růže se žlutým semeníkem a zelenými kališními lístky“**. Znak a vlajka byly obci uděleny rozhodnutím předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 9 ze dne 11. září 2010.

Prameny:

	<i>webové stránky jednotlivých obcí</i>
<i>Kovář Daniel</i>	<i>Českobudějovicko II., Pravý břeh Vltavy, VEDUTA České Budějovice 2008</i>
<i>Koblasa Pavel</i>	<i>Krajem lesů a rybníků, VEDUTA České Budějovice 2007</i>
<i>Kolektiv autorů</i>	<i>Průvodce okresem České Budějovice</i>

S Adamem starším ze Šternberka se Lnáře dostaly do rukou téhož pána, který je musel před třiceti lety odstoupit Volfovi Novohradskému. Nyní již ale nebyl jedním ze sedmi dědiců, na kterého čekal jen nevýznamný podíl na rodinném majetku. Právě naopak. Trpělivou a prozíravou hospodářskou strategií rozmnožil svůj majetek natolik, že se z něj stal jeden z nejbohatších šlechticů v zemi. V jeho vlastnictví se vedle Bechyně, kterou koupil od Petra Voka z Rožmberka, a která se stala jeho hlavním sídlem, nacházela Želeč, Budyně nad Ohří, Libochovice, Zelená Hora ad. Současně měl za sebou velmi slušnou politickou kariéru. Poté, co prošel úřady hejtmána Nového Města pražského (1581–1599), nejvyššího berníka (1583–1592), dvorského sudího (1597–1599), nejvyššího sudího (1599–1602) a nejvyššího komorníka (1602–1608), stal se roku 1608 nejvyšším purkrabím Království českého, což byl v podstatě předseda zemské stavovské vlády. Získal i vojenské a diplomatické zkušenosti jako velitel českého vojska shromážděného k obraně země proti uherským povstalcům a jako následný člen komise pro uzavření míru roku 1605. Řadil se mezi umírněné katolíky a roku 1609 jako jejich předák dokonce podepsal Rudolfův majestát o náboženské svobodě namísto nejvyššího kacíře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic, který to pro své přesvědčení odmítl. Po smrti Rudolfa II. a odchodu nového krále Matyáše do Vídně byl ustanoven jedním z královských místodržitelů. V konfesijně i politicky vypjaté době si Adam starší ze Šternberka vydobyl náboženskou toleranci, vzděláním a výmluvností respekt i u nekatolíků, a proto v květnu 1618 unikl narozdíl od svého zetě Jaroslava Bořity z Martinic (měl za manželku Adamovu dceru Marii Eusebii), Viléma Slavaty z Chlumu a sekretáře Fabricia defenestraci z oken dvorské kanceláře na Pražském hradě, která spustila stavidla českého protihabsburského odboje. Během stavovského povstání Adam přesto raději pobýval s celou rodinou v exilu v bavorském Pasově. Vojenské akce odboje se nevyhnuly ani Lnářskému panství. Roku 1620 se u Bělčic objevila stavovská vojska, která zde osobně navštívil "zimní král" Friedrich Falcký. Jižně od Lnář zase tábořilo habsburské vojsko pod vedením generála Buquoye, který se ale případného střetu vyvaroval včasným úhybným manévrem.

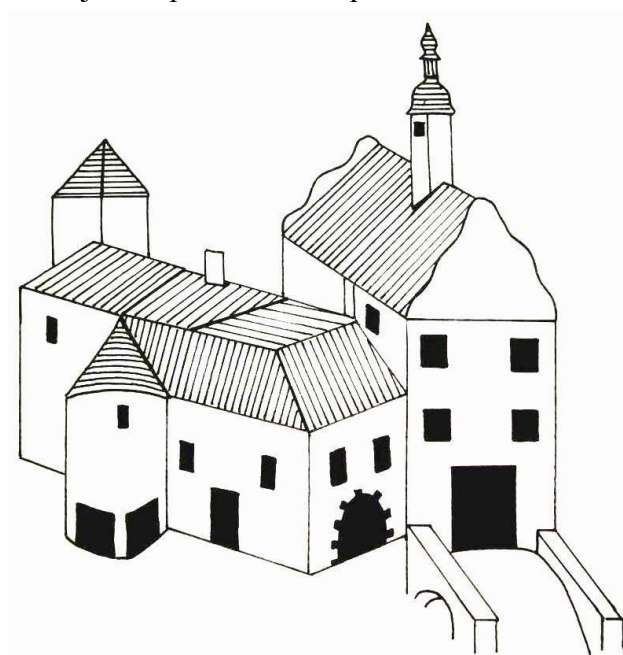
Po porážce stavovské revolty se Adam starší ze Šternberka vrátil z exilu, ujal se svých statků a byl znovu uveden do úřadu nejvyššího purkrabího. Během první vlny konfiskace majetku odbojných stavů rozšířil rodinný majetek o Horažďovice a zamýšlel přikoupit i Orlík nad Vltavou a Zvíkov. To však zhatila Adamova smrt 10. dubna 1623. Lnáře zdědil po Adamovi jeho syn Jaroslav Volf, který byl zprvu vychováván na dvoře Petra Voka z Rožmberka a později absolvoval vzdělání u jezuitů v přísně katolickém duchu. Byl císařským

radou a komořím, zastával úřad hejtmána Prácheňského kraje a roku 1629 ho Ferdinand II. povýšil do hraběcího stavu. Lnářské panství rozšířil roku 1623 koupí městečka Bělčic s příslušenstvím od Smila Běšína z Běšin a jeho manželky Žofie Černínové z Chudenic. Zvláštní péči věnoval kapli Nejsv. Trojice nad Lnáři, při které zřídil mešní fundaci, a kde si nechal zbudovat rodinnou hrobku.

Poslední vůlí z roku 1632 odkázal Lnáře své jediné dceři Evě Johance a Bělčice manželce Maxmiliáně Veronice Švihovské ze Švihova a Rýzmburka. Zemřel tragicky 15. února 1635, když ho poblíž Českých Budějovic (podle jiné verze u Hajan) zastřelil "z pouhé lehkomyšlnosti, nevážnosti a zbytečného ožralství" jeho vlastní komorník Matěj Šolle z Kasejovic za asistence druhého komorníka Daniela Vdovce ze Lnář. Mrtvé tělo hraběte bylo převezeno do Lnář a pohřbeno u Nejsvětější Trojice. Vrah byl dopaden v jedné hospodě u Drážďan, odveden do Prahy a zde odsouzen k trestu smrti lámáním kolem. Druhý komorník dostal milost, ale byl na rok zbaven služby. Lnářské panství spravovala po smrti Jaroslava Volfy ze Šternberka nějakou dobu vdova Maxmiliána Veronika Švihovská (znovu provdaná za hraběte Jiřího Vratislava z Mitrovic) jako poručnice nezletilé dcery Evy Johanky. Když tato dospěla, provdala se roku 1642 za hraběte Adama Matyáše z Trauttmansdorffu, kterému Lnářské panství přenechala. Hrabě Trauttmansdorff přikoupil ke Lnářům roku 1653 sousední statek Tchořovice a obojí zase postoupil manželce, která 20. června 1659 vše prodala za 79 000 rýn. zl. Aleši Ferdinandovi Vratislavovi z Mitrovic.

Nový majitel přestal s konečnou platností využívat k rezidenčním účelům Lnářskou tvrz. Zdržoval se převážně v Praze, kde měl několik domů, a kde byl vázán úředními povinnostmi. Při svých pobytech na Lnářsku pak nejraději bydlel na tvrzi v Záboří, kterou koupil roku 1662. Roku 1666 zahájil v sousedství Lnářské tvrze výstavbu prostorného raně barokního zámku, který lépe odpovídal nárokům soudobého šlechtice na bydlení a reprezentaci. Po výstavbě sousedního barokního zámku byla Lnářská tvrz, nazývaná nyní pro odlišení "starý zámek", využívána jako obydlí některých vrchnostenských úředníků, ke skladovacím účelům a k zajištění pivovarského provozu.

Nejstarší popisy, respektive inventáře tvrze, český a německý, související s prodejem Lnářského panství roku 1675, nám dovolují utvořit si celkem přesnou představu o funkčním rozvržení celého areálu. Ve vstupním věžovitém stavení se vlevo nacházel vstup do vrátnice a vchod do sklepů. V prvním patře byly dva pokoje, předsín a komora, ve druhém jeden pokoj s předsíní a komorou. Do východní budovy, která však tehdy zaujímala zřejmě asi jen třetinu dnešní plochy je lokalizován byt sládka a pivnice. V severozápadním křídle, na které navazuje gotický palác s renesanční přístavbou se v přízemí nacházela vrátnice, za ní šrotovna sladu, hvozď (?), vlastní várna piva a sladovna; patro bylo

využíváno jako sýpka. K tomuto traktu náležely ještě dvě "bašty", označované jako "dolejší" a "hořejší". V dolejší baště se zřejmě v suterénu nacházela lednice, v přízemí vězení a patro obýval obroční písař, který zde měl pokoj s předsíní a dvěma komorami. Hořejší bašta, která navazovala pravděpodobně na gotickou část severního paláce, sloužila jako obydlí důchodního písaře. Ten zde využíval v patře pokoj s kanceláří, komorou a záchodem. Zajímavostí je, že na této baště byly umístěny hodiny, ke kterým se chodilo po schodech do podkrovní. K pivovarskému provozu patřila ještě spilka, bečvárna a kovárna. Český inventář klade do blízkosti spilky byt sládka s kanceláří, zatímco z německého popisu vyplývá, že ten se nacházel vpravo od hlavního vchodu do tvrze.

Podobu lnářské tvrze po její plné adaptaci k pivovarskému provozu zachycuje její vyobrazení na mapě lnářského panství z roku 1698. Mapa sama je dnes sice nezvěstná, pečlivý regionální historik Blatenska, farář Jan Pavel Hille, však počátkem 20. století pořídil fotodokumentaci, uloženou dnes ve fotoarchivu Městského muzea v Blatné. Fotografie odpovídají přirozeně dobové úrovni reprodukční techniky, nicméně lnářskou tvrz zde vidíme celkem detailně. Dominantu areálu tvoří dvoupatrová vstupní budova se zvlněným štítem a čtyřmi obdélnými okny v průčelí, na jejíž střeše je osazena štíhlá věžička s cibulovitou bání. Do tvrze se vchází po zděném mostě přes hlavní bránu, která se zde ovšem jeví jako pravoúhlá (dnes má hrotitý tvar doložený nejdříve od sklonku 19. století. Vlevo navazuje podélné patrové stavení s vlastním vjezdem a bočními dveřmi. K němu je přistavena válcová (hranolová?) patrová věž se dvěma vchody v přízemí, bezesporu ta, která je v inventáři z roku 1675 nazývána "dolejší" baštou. Za ní už vidíme nejspíše zeď severního paláce, za kterým vyniká další, tentokrát jednoznačně hranolová věž, dle zprávy z roku 1675 "hořejší" bašta.

Mnohem více detailů ukazuje další, tentokrát i fyzicky dochované, vyobrazení tvrze na malbě v tzv. Svatebním sále (bývalé jídelně) lnářského "nového" zámku, které pochází z roku 1769. I zde poutá pozornost především vstupní věžovitě stavení, na němž je kupříkladu zachycena i znaková deska Volfa Novohradského z Kolovrat a Judity ze Šternberka z roku 1597. Novinkou je zde schodišťový přístavek, za nímž přiléhá ke vstupní budově podélné patrové stavení s přízemním přístavkem krytým pultovou střechou. Budova má v patře dvě šterbinová okna, což napovídá, že měla spíše hospodářský charakter. Snad šlo tehdy o sýpku. Vlevo vidíme průčelí severozápadního křídla s obdélnými okny v přízemí a drobnými kruhovými v patře, které lze chápat jako doklad, že celé poschodí bylo využíváno jako sýpka, kterou sem můžeme lokalizovat podle inventáře z roku 1675.

Zajímavé informace nám veduta tvrze z roku 1769 podává o barevném řešení fasády objektu. Architektonické ozdoby (římasy, ostění oken, bosáž) jsou provedeny cihlově červenou, zatímco ostatní plochy bílou omítkou. Nelze se tudíž vyhnout domněnce, že popisované vyobrazení tvrze posloužilo jako doklad historické úpravy fasády při její rekonstrukci koncem 20. století.

Po dvě a půl století byla lnářská tvrz využívána takřka výhradně jako pivovar, historie výroby piva ve Lnářích ovšem sahá poněkud dále. Jak již víme, založil lnářský pivovar Václav III. Zmrzlík ze Svojšína. Stalo se tak po roce 1542, kdy v jeho majetkovém příznání k obnoveným zemským deskám uveden ještě není a rokem 1564, kdy je poprvé zmiňován.

Nejstarší známý sládek se jmenoval Adam a je připomínán roku 1570. Původně se zřejmě pivovar nacházel v samostatných budovách v těsném sousedství tvrze, jak dokládá zpráva o pivovaru "v zámeckém place" z roku 1617. Tehdy je také poprvé uváděna chmelnice. Po výstavbě nového zámku se zřejmě část provozu přesunula do dříve obytných prostor severozápadního křídla a severního paláce. Význam pivovaru, který přinášel do vrchnostenské

pokladny značné příjmy, přirozeně stoupal. Nejprve sem byla Alešem Ferdinandem Vratislavem z Mitrovic soustředěna produkce z menších pivovarů, fungujících na šlechtických statcích, které byly v letech 1659–1667 postupně přikoupeny ke Lnářům. Tím se rozšířil počet krčem, kam mohl lnářský pivovar dodávat, což vedlo k postupnému zvyšování výroby. První zprávy o objemu produkce lnářského pivovaru máme ovšem až z počátku 18. století, kdy se zde ročně vařilo kolem 2 700 hl piva. Roku 1746 byly dosavadní pivovarské budovy rozšířeny, což umožnilo další navýšení výroby. Roční výstav vzrostl kolem poloviny 18. století na 3 000 hl. Více tehdy vyráběl v kraji pouze měšťanský pivovar v Písku, pivovar v Protivíně vykazoval přibližně stejný objem produkce jako Lnáře. Blatná, kde fungovaly pivovary dokonce dva (měšťanský a vrchnostenský), však za Lnáři citelně zaostávala. Lnářský pivovar se během 18. století zařadil mezi deset nejvýkonnějších pivovarů v celých jižních Čechách. Utěšený rozmach místního pivovarnictví podpořilo další rozšíření provozních budov, jakož i zavedení nové metody výroby za Linckerů z Lützenwiku (1804–1865). Roku 1873 vyprodukoval pivovar velkostatku Lnáře již 6 000 hl. piva ročně a po dalším kapacitním rozšíření koncem 19. století překročil hranici 10 000 hl. Roku 1899 je uváděn roční výstav v závratné výši 18 732 hl. Co do objemu produkce doháněl Lnáře v okolí jen pálfyiovský pivovar v Březnici. Dalšímu rozvoji lnářského pivovaru ovšem bránila zastaralá varna s trvajícím ruční pohonem. Roku 1906 byl proto pivovar upraven na parostrojní a 4. ledna 1907 byl u příležitosti padesátých narozenin velkostatkáře barona Karla z Lilgenau slavnostně posvěcen. Současně byla přistavěna malá elektrárna pro potřeby zámku i pivovaru. Díky modernizaci pivovaru se těsně před 1. světovou válkou pohybovala roční produkce lnářského pivovaru mezi 13–14 000 hl. Za války byl provoz pivovaru zřejmě zastaven, neboť další údaje o výši produkce máme až z let 1918–1919, kdy byla citelně nižší (pouhých 3 091 hl). Nicméně během prvního desetiletí samostatného československého státu se pivovar z regrese vzpamatoval a v letech 1927–1929 vykazoval výrobu již neuvěřitelných 20 000 hl (zde jde ale podle názoru odborníků spíše o maximální kapacitu, než o skutečný roční výstav). Ještě na počátku hospodářské krize se ve Lnářích vyrobilo 15 698 hl (údaj z let 1929–1930). V tu dobu byl majitelem lnářského velkostatku a provozovatelem pivovaru pražský podnikatel Karel Bondy. Ten rozšířil vozový park pivovaru o nákladní automobil, zajistil nový vodovod z jímacích nádrží u Kasejovic a nechal lnářské pivo dovážet do hospody "U Šenfloků" na Václavském náměstí v Praze, která patřila rodině. Roku 1931 však byla na majetek Karla Bondyho uvalena pro dluhy vnucená správa a lnářský pivovar si provizorně pronajal sládek Václav Karta, který současně provozoval pivovar v Horažďovicích. Zlatá éra lnářského pivovarnictví spěla ke svému konci. Příčinou byl v prvé řadě nárůst konkurence, neboť do kraje se již dováželo pivo i z Plzně, Strakonice, Protivína a Českých Budějovic; rozvoj zaznamenal také čerstvě zmodernizovaný pivovar v Březnici. Nicméně ještě roku 1935, kdy máme zdokumentovaný poslední výstav piva ve Lnářích, vyprodukoval místní pivovar 8 090 hl piva, což bylo stále asi o 1 500 hl více než v Blatné.

Konec lnářského pivovarnictví přišel roku 1937, kdy nový majitel lnářského velkostatku JUDr. Jindřich Vaníček (velkostatek zakoupil předešlého roku v dražbě) pivovar se všemi budovami a zařízením prodal za 960 000 Kčs schwarzenberskému pivovaru v

Protivíně. Ten hned v dubnu 1937 zastavil výrobu a propustil většinu zaměstnanců. Zůstal jen jeden úředník, pokladník, řidič a dva dělníci. Další čtyři (sladovníci a bednáři) se odstěhovali za prací do Protivína. V budovách zrušeného pivovaru byl zřízen sklad a stáčírna protivínského piva, které se sem vozilo po dráze.

Adaptace lnářské tvrže na pivovar významně ovlivnila její další stavební vývoj. Během úprav a modernizací pivovaru vznikla postupně souvislá řada objektů zaujímající prakticky celý prostor při levém břehu Zámeckého rybníka. Na gotický severní palác tvrže navazoval věžovitý štok (zařízení pro chlazení mladiny) s cihlovým párníkem, který zřejmě vznikl úpravou "dolejší" bašty, popisované roku 1675. Za štokem stálo humno (prostor, kde se nechávalo naklíčit namočené obilí) a sladovna, další štok (na chlazení piva) a pak již samotná "nová" varna, dvoukřídlý dvoupatrový objekt s parostrojním zařízením a vysokým komínem. Rozšiřování pivovaru zřejmě padla za obětí "hořejší" bašta, která byla buď zbořena, nebo pohlcena vznikajícími přístavbami. V přízemí tvrže fungoval ještě za první republiky pivovarský výčep "V kole". Sklady piva se nacházely jak v areálu vlastního pivovaru, tak posléze i při nedalekém lihovaru. Tyto se jako jediné dochovaly dodnes v takřka původní podobě.

Po zestátnění roku 1948 převzal lnářský pivovar národní podnik Jihočeské pivovary, který i nadále využíval většinu budov (vyjma jedné bytové jednotky) ke skladovacím účelům. Ve vlastním objektu tvrže pak bylo několik bytů, které obýval správce skladu, poštovník, listonoš, autošofér a jeden z bývalých dělníků pivovaru. V areálu se rovněž nacházela strojní traktorová stanice a služebna SNB. V 60. letech zde měl nějaké prostory Výkupní podnik, ty pak používalo JZD Lnáře jako sklad obilí. Formálně objekt náležel pod správu odboru školství a kultury ONV ve Strakonici. Na údržbu se ale nedostávalo peněz a budovy chátraly. V prosinci 1967 byl pro havarijní stav zbourán pivovarský komín. Bourání proběhlo za asistence odborných pracovníků z Českých Budějovic bez použití travin; získaný materiál byl určen pro použití při opravě školy.

Roku 1972 zahájila Generální prokuratura rozsáhlou rekonstrukci sousedního zámku, k čemuž bylo zapotřebí zajistit dostatečný přístup pro stavební techniku. Proto bylo hned od počátku jednáno o povolení zbořit zeď mezi pivovarem a zámkem za účelem zřízení vjezdu. Roku 1973 bylo ze stejných důvodů smluvně dohodnuto ubourání části varny. Po převzetí zámku Úřadem vlády ČSR roku 1981 přišla na řadu otázka zbývajících částí pivovaru, které byly jednak zcela zachátralé, jednak nepotřebné pro další využití. Investor se rozhodl pro demolici, která byla po vyklizení bytové jednotky v objektu dohodnuta na 31. prosinec 1982. Zdivo mělo být rozebráno bez použití travin. Původní záměr však prozatím realizován nebyl. Roku 1984 byl posouzen stav vlastní tvrže a byla konstatována nutnost rekonstrukce. MNV Lnáře byl vybídnut, aby zajistil vystěhování nájemníků. 8. listopadu 1985 pak vydal ONV ve Strakonici investorovi povolení k zahájení stavebních prací za podmínek, že bude přihlédnuto k památkové ochraně objektu, a že zrekonstruované prostory budou využity k obytným účelům. Následně byla provedena demolice zbývajících pivovarských budov včetně tzv. dolejší bašty a roku 1986 započala rekonstrukce tvrže, kterou prováděla Stavební správa v Blatné. Dokončení rekonstrukce ohlásil investor 12. června 1989. Na základě tohoto oznámení byla záhy provedena kolaudace stavby, při které byly zjištěny jen drobné nedodělávky, které nebránily provozu objektu. Proto byla tvrž 28. června 1989 předána do užívání Úřadu vlády, který zde ubytoval zaměstnance zámku. V rámci rekonstrukce vzniklo pět bytů I. kategorie, v prostorách přízemí byla zřízena prádelna, sušárna prádla a dílny pro zahradníky a údržbu.

Ve vlastnictví Úřadu vlády zůstala tvrž až do roku 2002, kdy byla úspěšně ukončena jednání o jejím převzetí ze strany Obce Lnáře. 13. srpna téhož roku však poškodily přízemní prostory a suterén tvrže povodně. Řádění přírodního živlu připomíná deska s vyznačením

kulminace vody osazená na fasádě severozápadního křídla tvrze. O poznání převyšuje tamtéž umístěnou desku upomínající na ničivou povodeň roku 1895.

Rekonstrukce poškozených prostor tvrze byla zahájena roku 2003 za finanční podpory Ministerstva pro místní rozvoj a EU s cílem zřídit zde výstavní prostory pro stálou expozici skla, turistické informační centrum (projekt "Lnáře – vstupní brána regionu Blatensko") a místní knihovnu. Již během rekonstrukce byla v říjnu 2004 otevřena výstava prací dětí ZŠ "Příroda Blatenska". V lednu 2005 byla občanům zpřístupněna knihovna. 27. května 2006 se konalo slavnostní otevření infocentra a výstavních prostor s expozicí skla a bronzových děl Bohumila Eliáše. Akce se zúčastnilo asi 200 lidí. Čestnými hosty byli hejtman Jihočeského kraje, několik dalších politiků a výtvarníci umělecké skupiny Rubikon, jejímž členem byl B. Eliáš, v době otevření expozice již bohužel zesnulý.

V současné době se ve Tvrzi Lnáře nachází kromě expozice celoživotního díla B. Eliáše a turistického informačního centra další prostory pro pořádání proměnných výstav a stálá expozice lidového řemesla z Blatenska.

Prameny a literatura:

1) Nevydané prameny

- NA v Praze, Desky zemské větší 2, K 21'-22'; 7, H 30; 8, R 22'; 15, B 25-26; 16, A 17', F 38-40; 58, P 12'; 61, O 1-3; 62, B 30-31; 63, D 4-4', G 7-8'; 85, G 21'; 87, L 4'-L 5; 144, O 10-13; 180, H 15-17; 250, A 20, A 28'; 294, A 7'-9; 297, P 17-20; 304, L 13-14; 308, T 29'-31; 312, N 15'-21'.
- SOA v Třeboni, prac. Jindřichův Hradec, RA Černínů z Chudenic, Černínská ústřední správa, fasc. 624.
- SOkA Plzeň-jih, prac. Blovice, AM Kasejovice, inv. č. 4, 507.
- SOkA Strakonice, AO Lnáře, Pamětní kniha obce Lnáře (1918–1973; 1974–1986).
- SOkA Strakonice, Jan Pavel Hille, *Úředníci panství Lnářského od nejstarších dob až po rok 1848*, 1908 (rukopis).
- *Památní kniha děkanství kasejovického*, sv. I, uložena na Městském úřadě v Kasejovicích.
- HILLE, Jan Pavel, *Velkostatek lnářský*, 1905 (strojopis s rukopisnými doplňky), uložen na Městském úřadě v Kasejovicích.
- *Kronika obce Lnáře* (od roku 1987), uložena na obecním úřadě ve Lnářích.
- Další materiály z archivu Obce Lnář, uloženy na obecním úřadě ve Lnářích.

2) Vydané prameny

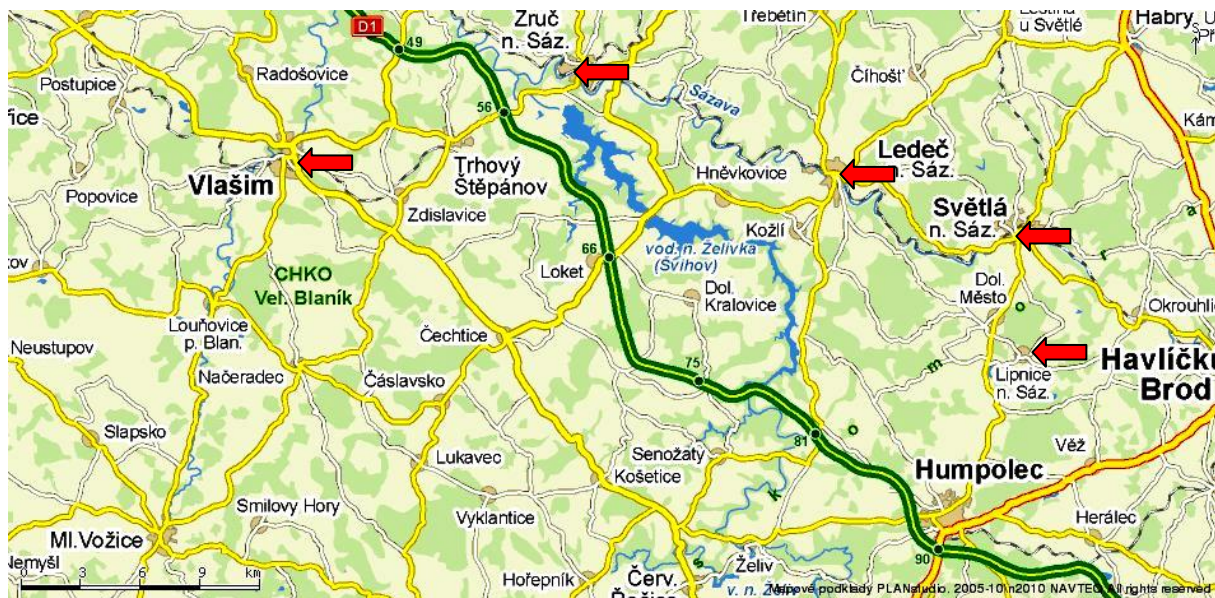
- *Archiv český I-XXXVII*, Praha 1840-1944.
- HLAVÁČEK, Ivan (ed.), *Ze zpráv a kronik doby husitské*, Praha 1981.
- KOLDINSKÁ, Marie – MAŤA, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana, Adam mladší z Vladštejna (1602–1633)*, Praha 1997.
- PLACHT, Otto, *Odhad majetku stavů království českého z r. 1557*, Věstník Královské české společnosti nauk, tř. filosoficko – historicko – filologická, 1947, Praha 1950.
- PÁNEK, Jaroslav (ed.), Václav Březan, *Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985.
- PORÁK, Jaroslav – KAŠPAR, Jaroslav (edd.), *Ze starých letopisů českých*, Praha 1980.
- SEDLÁČEK, August (ed.), *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480*, Praha 1914.
- TINGL, František Antonín (ed.), *Liber primus confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim nunc prima vice typis editus, ichoans ab anno 1354 usque 1362*, sv. I, Praha 1867.

3) Literatura

- BORŮVKA, Vlastimil, *Genealogie rodu pánů z Kolovrat*, HaG XXXV/1, 1992.
- BŮŽEK, Václav, *Aliance Rožmberků, Zrinských ze Serynu a Novohradských z Kolovrat na počátku 17. století*, JSH LXV, 1996, s. 10-25.
- ČERVENKA, Vladimír, *Náhrobníky kasejovického kostela*, Jihočeský herold 2004/1, s. 16-20.

- ČERVENKA, Vladimír, *Zámek Lnáře*, Průvodcovský text, 2009 (netištěný materiál pro interní potřebu Zámku Lnáře).
- DEBNAR, Alexandr, *Nová zjištění a přehodnocení pohledů na okolnosti vražd Loreckých ze Lkouše spáchaných dne 24. 8. 1571 v Šamonicích*, in: Sborník k 400. výročí Blatné, Sborník vlastivědných prací vydaných k 400. výročí povýšení Blatné na město, Blatná 2001, s. 69-127.
- *Europäische Stammtafeln XVI* (Bayern und Franken), Berlin 1995, Taf. 121.
- JÁKL, Petr, *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska*, II. díl, Jižní Čechy, Praha 2010.
- JÁNSKÝ, Jiří, *Páni ze Švamberka, Pětisetletá saga rodu s erbem labutě*, Domažlice 2006.
- KAŠIČKA, František – NECHVÁTAL, Bořivoj, *Tvrze a hrádky na Strakonicku*, Praha 1986.
- KOLÁŘ, Martin, *Rozrod Svojšinských*, Památky archeologické IX-X, 1874, s. 948-949.
- KRÁSA, Josef, *Rukopisy Václava IV.*, Praha 1971.
- MAJER, Alois, *Dějiny osady Lnářské*, Lnáře 1923.
- MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004.
- MICHÁLEK, Jan, *Blatná a okolí v pravěku*, in: Sborník k 750. výročí Blatné, Sborník vlastivědných prací k 750. výročí první písemné zprávy o Blatné, Blatná 1985, s. 9-30.
- PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě III*, Praha 1937, V, Praha 1938.
- PALACKÝ, František (doplnil Jaroslav Charvát), *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských v Království českém od nejstarších časů až do nynějška*, Praha 1850 (Praha 1941).
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách II*, Praha 1949.
- SEDLÁČEK, August, *Českomoravská heraldika II*, Praha 1925.
- TÝŽ, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI*, Praha 1897.
- TÝŽ, *Ze Šternberka*, in: OSN XXIV, 1906, s. 777-785.
- TÝŽ, *Zmrzlík ze Svojšína*, in: OSN XXVII, 1908, s. 653.
- SEKERA, Jiří, *Rybníky na Blatensku*, Blatná 2000.
- SEYLER, Gustav A., *Abgestorbener bayerischer Adel*, Nürnberg 1884.
- SCHIMON, Anton, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien*, Česká Lípa 1859.
- SIBLÍK, Josef, *Príspevky ku zvonařství z okresů Blatenského a Březnického*, Památky archeologické a místopisné XVII, 1897, s. 701-705.
- SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV., 1361–1419*, Praha 1986, s. 438-440.
- SVOBODA, Ladislav, *Lnáře (Strakonice)*, in: Encyklopedie českých tvrzí, II. díl (K–R), Praha 2000, s. 419-420.
- ŠMILAUEROVÁ, Adéla – ČERVENKA, Vladimír, *Príspevek ke stavební historii raně barokního zámku ve Lnářích*, 2009 (v tisku).
- *Šlechta česká na sněmu říšském r. 1566 v Augsburgu držaném*, Lumír, č. 35, 1. 9. 1859, s. 831-833.
- ŠOUREK, Ladislav Bedřich, *Lnáře, Bělčice, Hvoždany a jejich okolí v kraji Píseckém*, Památky archeologické a místopisné VI, 1865, s. 68-75.
- *Trojanská Kronika*, in: OSN XXV, 1906, s. 788-789.
- WITTING, Johann Baptist, *Der Niederösterreichische Landständische Adel*, Nürnberg 1918.

Poslední letošní výlet, který proběhl v měsíci září se opravdu povedl. Alespoň počasí bylo jako vymalované. Jak je již z nadpisu zřejmé, tentokrát jsme se vypravili do oblasti okolo řeky Sázavy. Cíle jsme tentokrát měli celkem 4 – všechny jsou vyznačené na níže uvedené mapě.

Po cestě jsme sice projížděli okolo hradu Kámen u Pacova a okolo Orlíka, který se tyčí na kopci nad městem Humpolcem, to jsou mimo jiné dva cíle, které máme naplánované na některou z našich příštích cest. Ale naší první zastávkou byl až hrad Lipnice nad Sázavou ve stejnojmenném městečku. K Lipnici jsme se chtěli dostat z jihu, od Humpolce – bohužel ale cesta byla uzavřena a proto jsme museli jet objížďkou od Havlíčkova Brodu. Cesta se nám tak bohužel o několik desítek kilometrů prodloužila. Návštěvu hradu jsme s předstihem objednali již několik měsíců předem. A tentokrát jsme dobře udělali, protože právě v den, kdy jsme na hrad **Lipnice nad Sázavou** ([GPS: 49°36'50.574"N, 15°24'45.368"E](#)) dorazili, se sem začali stěhovat filmaři, kteří zde natáčeli pravděpodobně nějakou další pohádku. Pro běžného návštěvníka byl tedy hrad tento den uzavřen. Kastelán nám prodal lístky a potom nás provedl po některých nově otevřených prostorách. Při té příležitosti nám řekl i základní informace o historii objektu. Já jsem historii již předem zjistil z webové stránky hradu. Co se tam o historii tohoto objektu tedy můžete dozvědět: „*Lipnický hrad byl založen kolem r.1310, jednou z větví starobylého českého rodu Ronovců - Lichtenburky. Raimund z Lichtenburka vlastnil nedaleké horní město Německý Brod, které skýtalo dostatek prostředků pro stavbu potřebného sídelního hradu. Vůbec první přímá zmínka o hradě Lipnici se objevuje r.1314, kdy je zmiňován purkrabí Bernard a v roce 1316 Jindřich z Lichtenburka, spolu s dalšími českými pány a jejich osmi hrady, Lipnici zastavil mladičkému českému králi Janu Lucemburskému za svého příbuzného Jindřicha z Lipé, který byl držen pod zámkem hradu Týřova. V r.1319 se hrad nakrátko dostal do královských rukou a král Jan jej postoupil Jindřichovi z Lipé v úhradu za Žitavsko. Lipnice se tak dostala do rukou nejprřednějšího velmože v zemi, který v té době sloužil již pod pátým králem a jehož rod se významem vyrovnal i cizím knížecím rodům. Po Jindřichově smrti v r. 1329 se vlády nad panstvím ujali jeho synové, kteří v r.1335 na Lipnici hostili samotného krále Jana se synem Karlem. Karel IV. později hrad získal a 9. listopadu 1370 udělil městečku Lipnici městská práva a výslovně pak přiznává měšťanům právo "pivo vařiti a na věčné časy prodávati". Jak píše kronikář: "Tato listina kdysi bývala nejstarším a nejvzácnějším*

privilegiem Archivu lipnického a zároveň velice milou vzpomínkou na pečlivého Otce vlasti, který při velké své starosti přece ani na truňk svých milých poddaných nezapomněl." Roku 1376 zastavil král Lipnici pánům z Kunštátu a ti ji r.1379 prodali Vítkovi z Landštejna. Král Václav IV. přenechal Landštejnům lipnické panství dědičně. Vítkův syn Vilém založil při hradní kapli kolegiální kapitulou a pod hradem vysadil osadu Vilémovců, která dodnes nese jeho jméno. Po smrti Vilémově zdědila lipnické panství jeho dcera Kateřina, která jej přinesla vřem Čenkově z Varntenberka. Čeněk, nejvyšší purkrabí města pražského a horlivý zastávce mistra Jana Husa, v roce 1415 iniciuje stížný dopis české šlechty Kostnickému koncilu na protest proti upálení Mistra Jana. 6. března 1417 pan z Vartenberka zajal pražského světicího biskupa Heřmana Nikopolského a pod pohrůzkou násilí jej donutil v lipnické kapli vysvětit dvacet husitských kněží. Tato událost později nabyla na významu a o sv.Duchu roku 1482 opět světil na Lipnici kněze protestantský biskup

Augustin Sankturienský. Po smrti Čenkově připadla Lipnice Oldřichovi z Rožmberka. Opravdovým vládcem nad Lipnicí se však stal hejtman Táboorské jednoty a lipnický purkrabí Jan Smil z Křemže. Oldřich mu nejprve ustoupil a potvrdil mu jeho práva na lipnické panství, ale r.1436 Smila zajal a přichystal mu krutou smrt v hladomorně českokrumlovského hradu. Poté se Lipnice dostala do rukou jiného husitského hejtmána, Mikuláše Trčky z Lípy. Hrad se tak stal centrem panství jednoho z nejvýznamnějších českých protestantských rodů. Mikulášův syn Burian se proslavil již za husitských válek a později byl věrným straníkem a rádcem krále Jiřího z Poděbrad. V té době také vzrostl pevnostní význam hradu Lipnice jako obranného centra proti nájezdům Jiříkových odpůrců, vedených Zdeňkem ze Šternberka usazeným v nedaleké Jihlavě. Burian II. Trčka z Lípy, syn Burianův, zastával funkci královského podkomořího a za jeho vlády prožil rod

Trčků další vzestup. Byl to právě on a jeho syn Jan, kdo Lipnici na počátku 16.století velkoryse přestavěl do podoby pozdně gotické hradní residence. Panství zůstalo v rukou rodu až do r.1561, kdy jej kupil František hrabě z Thurnu. Thurnové hrad výrazně renesančně upravili. Na Lipnici se narodil a dětství prožil známý generál stavovského vojska Matyáš Thurn. Roku 1693 panství získal Jan Rudolf Trčka z Lípy a hrad se tak vrátil do rukou původních pánů. Počátek 17.století byl dobou tragického stavovského povstání, které zapříčinilo konec samostatného Českého království a začátek Třicetileté války. Trčkové, jeden z nejpřednějších protestantských rodů v zemi, se do povstání překvapivě nijak aktivně nezapojili a později dokonce přestoupili na katolickou víru. Syn Jana Rudolfa, Adam Erdman Trčka, spojil svoji kariéru s největším českým vojevůdcem třicetileté války, Albrechtem z Valdštejna a stal se nejen jeho generálem, ale i švagrem. Spolu se svým velitelem byl roku 1634 zavražděn v Chebu na popud císaře Ferdinanda II. Habsburského. Jan Rudolf Trčka zemřel nedlouho po svém synovi 29.září 1634 a s ním zašla i sláva rodu Trčků. Trčkovský majetek, v té době jeden z největších v zemi, byl zabaven a rozdán cizincům bojujícím v habsburské armádě. Hrad Lipnici takto získal roku 1636 burgundský

šlechtic Matouš Vernier de Rougemont. Roku 1645 obsadila hrad švédská posádka a ta tropila takové škody v okolí, že v r.1646 Lipnici oblehla císařská armáda a po čtyřtydenních bojích hrad dobyla. Hrad ani městečko se z rány jim uštědřené Třicetiletou válkou, už nikdy zcela nevzpamatovaly. Vernierové se sice ještě snažili panství pozvednout (barokní úprava hradní kaple, městského kostela a zvonice), ale všechna snaha nakonec utonula v dlužích a v rukou svobodných pánů z Haymerle. Úpadek malého provinčního panství nezastavili ani jeho další majitelé, kterými byli v 18. a 19.století Palmové a Trauttsmandorffové. Hrad sloužil v té době pouze jako sídlo správy panského velkostatku. Byly zde kanceláře, několik bytů a sklady. V neděli 19.září 1869 postihl Lipnici katastrofický požár, jemuž podlehl nejen celý hrad, ale i většina městečka. Lidé z širého kraje se dívaly na ohnivý chochol, který plál v místě odkud celá staletí shlížel hrdý lipnický hrad. Vyhořelá zřícenina pak zůstala opuštěná až do r.1913, kdy začala záchrana a obnova hradu. Byl založen Sbor na záchranu hradu Lipnice a roku 1924 koupil hrad za 100,-Kč Klub československých turistů. KČT zajistil zříceninu a otevřel hradní muzeum. Záchranné práce pokračovaly do roku 1953, kdy se hrad stal státním majetkem. V 70. a 80.letech 20.století prošla Lipnice částečnou rekonstrukcí jejíž výsledky jsou odbornou veřejností vnímány rozporuplně. V současnosti je hrad péčí státu a prostřednictvím Národního památkového ústavu v Telči citlivě konzervován a po korekcích některých rekonstrukčních zásahů z minulého století je dále zpřístupňován“.

Pana kastelána musím pochválit, protože jeho výklad byl opravdu perfektně zvládnutý.

Zvláště jeho velice barvitě povídání kolem vysvětlení názvu „prevét“ a dalších názvů, kterými byly tyto místnosti ve středověku známy bylo zájezdem kvitováno jako velice zajímavé. Poté jsme měli možnost si prohlédnout celý hrad, tedy pouze s výjimkou některých prostor, které již zabrali filmaři. Já osobně jsem na tomto hradě byl asi před deseti lety, takže mohu srovnávat tehdejší a současnou kvalitu služeb, a musím uznat, že se hodně změnila a to k lepšímu. Některé

prostory zůstaly stejné, ale mnoho zajímavého ke shlédnutí za tu dobu přibýlo – namátkou například možnost projít do části paláce – ten byl nepřístupný, stejně tak i budova purkrabství a možnost přístupu na vyhlídku na věž. A v neposlední řadě i tzv. „erbovní místnost“ s přehledem znaků všech majitelů tohoto objektu. Jenom škoda, že se v této místnosti nemohl uplatnit nějaký jiný heraldik než pan Mysliveček. Je to tak trochu už tradice v naší vlasti – dříve na všech pohlednicích a v materiálech hradů a zámků, ale i na webových stránkách byly vidět pouze znaky, které kreslil pan Louda, v současné době je populární pan Mysliveček. Nenašel by se v okolí Lipnice žádný heraldik, který by dokázal stejnou práci udělat vkusněji? Nemám nic proti práci pana Myslivečka, pro heraldiku udělal velice mnoho, ale přece jenom, jeho znaky jsou velice jednoduché, až schematické a na výzdobu hradních prostor by přece jenom bylo lepší použít znaky zdobenější. Ale to je můj soukromý názor, se kterým nemusí každý návštěvník souhlasit.

Po opuštění hradu jsme měli ještě několik minut času, proto účastníci našeho zájezdu tuto dobu využili různě – někteří návštěvou kavárny, kde posnídali, jiní návštěvou Památníku

Jaroslava Haška v domečku několik desítek metrů od hradu. Někteří mohli navštívit i hrob tohoto spisovatele, který je na místním hřbitůvku.

Naše další cesta vedla po silnici severním směrem od Lipnice, již přímo k řece Sázavě, na které leží druhý cíl naší cesty – zámek ve městě **Světlá nad Sázavou** (GPS: 49°40'8.786"N, 15°24'51.734"E). Historii tohoto zámku a města, ve kterém leží jsem všem přednesl již po cestě od Lipnice – tato praxe se mi osvědčila – slyší to všichni a přímo na místě je proto více času na prohlédnutí památky. Také o zámku ve Světlé jsem našel informace na webových stránkách, kde se píše: „Vznik města sahá do doby tzv. vnitřní kolonizace probíhající od 2. poloviny 12. století. V pamětní knize bývalého vilémovského kláštera byla jako jeho majetek uváděna Světlá již roku 1207. Obdobím rozkvětu se pro Světlou doba následující po husitských válkách, kdy město získali Trčkové z Lípy. Tento rod vládl celému střednímu Posázaví až do roku 1634, kdy mu bylo panství zkonfiskováno. Světlá se pak postupně dostala do rukou řady katolických, většinou německých šlechticů. V 18. století zasáhl Světelsko čilý hospodářský ruch. Světlá je městem skla a kamene. Symbol těchto odvětví je ztvárněn v pomníku, který od roku 1992 stojí na zdejším náměstí. Počátek sklářství na Světelsku byl v 17. století umožněn velkou plochou zdravých lesů. Ve sklářských hutích se topilo převážně dřevěným uhlím, které se vyrábělo především z buků. Ruku v ruce s výrobou skla šlo i jeho zušlechťování, leštění a broušení. Na Světelsku bylo množství drobných skláren, z nichž největší - josefodolská - byla přestavěna v roce 1861 z bývalé papírny. V roce 1967 se začalo s budováním nové velké sklárny - dnešní a. s. Sklo Bohemia. Vedle tradiční ruční výroby je zde také automatická výroba nápojového skla hladkého i zušlechtěného broušením. Téměř

dvě stě let se ve Světlé brousily polodrahokamy, hlavně české granáty, ale mezi dvěma světovými válkami toto průmyslové odvětví zaniklo. Dalším významným odvětvím je těžba žuly a její zpracování, přestože je mnohem mladšího data než sklářství. Největším lomem v této oblasti je Horka, z jejíž žuly jsou mj. obklady fasád některých významných staveb v Praze i jinde. Jednou z nejhezčích staveb města je zámek, stojící na levém břehu Sázavy. Pravděpodobně zde stála tvrz, kterou v roce 1567 Burian Trčka z Lípy přestavěl na zámek. Do dalších přístaveb se po třicetileté válce pustili Vernierové a Černínové. Jako poslední bylo hrabětem Františkem ze Zichy postaveno západní křídlo zámku, čímž se uzavřelo obdélníkové nádvoří. Zámek je jednopatrová budova o čtyřech křídlech, která uzavírají nádvoří s kašnou. Hlavní vchod do zámku je uprostřed západního křídla a druhým klenutým vchodem ve východním křídle se vstupuje do anglického parku. Děkanský kostel sv. Václava má věž s charakteristickým dřevěným patrem s podsebitím, která tvoří významnou dominantu města. V kryptě pod kostelem odpočívá Jan Rudolf Trčka, jímž slavný rod vymřel po meči. Budova radnice je z přelomu 18. a 19. století a po dvou přístavbách patří dnes k nejkrásnějším domům ve Světlé. Zámek je významnou dominantou městečka Světlá nad Sázavou na Havlíčkovobrodsku v kraji Vysočina. Zámek je čtyřkřídlový jednopatrový objekt. Především v tzv. rytířském sále je bohatá štuková výzdoba. Na zámek navazuje rozlehlý anglický park s rybníky. Původní renesanční tvrz nechal kolem roku 1567 postavit Burian Trčka z Lípy. V letech 1668 – 1672 bylo k tvrzi přistavěno východní zámecké křídlo. Tato barokní část byla dokončena v roce 1737 za

hraběte Františka Antonína Černína. V roce 1748 koupil panství Filip Krakovský z Kolovrat. V letech 1809 – 1814 byla na zámku vojenská nemocnice. Před rokem 1821 přibýlo západní empírové křídlo. V letech 1868 – 1873 byl zámek přestavěn v novorenesančním slohu. V současné době je zámek účelově využíván. Vznikl z původní tvrže několika přestavbami a přístavbami. Dnes je to jednopatrová novorenesanční budova o čtyřech křídlech, která uzavírají obdélné nádvoří s kašnou. Od roku 1949 má na zámku své trvalé sídlo škola, která pod různými názvy plní stále jeden cíl – připravovat mladou generaci pro převážně zemědělskou praxi. V roce 1385 dal vilémovský klášter Světlou v zástavu Albertovi ze Šternberka a jeho syn Štěpán zde dal roku 1393 vystavět tvrz chráněnou příkopem s vodou. Ta se později stala východní, tzv. šternberskou částí zámku. Je však docela dobře možné, že tato nedoložená informace se nezakládá na pravdě a že počátky zámku je třeba datovat až do doby panování Trčků z Lípy. Po zničení vilémovského kláštera husitskými vojsky v roce 1421 přešlo světelské panství do majetku krále a v roce 1429 je získal Mikuláš Trčka z Lípy. V roce 1561 prodal Burian Trčka z Lípy lipnický hrad a za své sídlo si vybral Světlou. V roce 1567 začal s přestavbou stávající tvrže, k níž přistavěl jednopatrovou budovu ve stylu loveckého zámku. Nad dochovaným portálem bočního vchodu z parku je nápis: „Non est requies in hoc mundo. B.T.Z.L.N.S.N.S.P.K.C. MCCCCCLXVII“ (česky: „Není pokoje na tomto světě. Burian Trčka z Lípy na Světlé nad Sázavou, první komoří císařský. 1567“). V roce 1668 se majitelem světelského panství stal Jan Bartoloměj z Vernieru, který zahájil v letech 1668-1672 přístavbu dnešního východního křídla světelského zámku, a to k původní trčkovské tvrzi,

kteřá se stala jeho součástí. Finanční potíže jej však přinutily práce přerušit. Teprve hrabě František Antonín Černín dokončil v roce 1737 dostavbu zámku vystavěním východní strany na místě bývalého pivovaru. Levá část tohoto průčelí byla v poschodí obohacena o arkádu, nesenou čtyřmi kamennými sloupy, pod nimiž jsou erby. V roce 1748 se majitelem Světlé stal

hrabě Filip Kolovrat Krakovský. Jeho syn Leopold přestavbou a dostavbou rekonstruoval v roce 1774-1775 „dolní“ i „horní“ zámek. V roce 1809 byl zámek proměněn na vojenskou nemocnici, která pak v roce 1813 musela být značně rozšířena, neboť epidemie tyfu řádila nejen mezi zraněnými vojáky, ale i mezi obyvatelstvem a vyžádala si četné oběti. Vojáci byli pohřbíváni na pastvišti u Dolní Březinky, kde byl později postaven žulový obelisk. V roce 1995 byl tento hřbitov prohlášen ministerstvem kultury za kulturní památku. V roce 1817 koupil světské panství hrabě František Josef hrabě Zichy z Vaszonykeö, který dal před rokem 1821 postavit západní empírové křídlo zámku, které uzavřelo obdélníkové nádvoří. Místnosti v prvním patře tohoto křídla byly bohatě vyzdobeny štukem a zejména tzv. Rytířský sál dostal zlatený štukový strop a pestrou erbovní výzdobu. V letech 1869-1873 se uskutečnila náročná přestavba zámku. Hrabě František Josef ze Salm-Reifferscheidtu ji svěřil vídeňskému architektu Svatošovi, který při úpravách dodržoval zásadu renovace jednotlivých částí zámku v tom stavebním slohu, v jakém byly původně postaveny. Jen k hlavnímu západnímu křídlu byla v novorenesanční slohu přistavěna věžička a balkón nad vjezdem do nádvoří. Ve východním průčelí byl vchod ozdoben dvěma pískovcovými sochami šlechticů od vídeňského sochaře Josefa Gassera. Kromě toho byly arkády v patře západního a jižního křídla do nádvoří uzavřeny okny. Na přestavbě bylo zaměstnáno na 500 řemesníků a nádeníků, kteří prováděli práce zednické, tesařské, pokrývačské, klempířské, štukatérské, malířské, truhlářské, čalounické, řezbářské, pozlacovačské, sklenářské, kovářské, zámečnické, kamenické, dlaždičské, parketářské a další. Současně byl zámecký park rozšířen až za Horní rybník. Za druhé světové války sídlila v zámku německá posádka, od poloviny června 1945 československá vojenská posádka, oddíl 15. dělostřeleckého pluku. V roce 1946

byla posádka odvolána. Uprostřed západního křídla je hlavní vchod, nad nímž je umístěn balkón, zdobený v průčelí fasády dvěma kamennými klasicistními sloupy. Druhým obdobným klenutým vchodem ve východním křídle se vstupuje do rozlehlého anglického zámeckého parku s rybníky. Podél hlavního příchodu k zámku je pískovcová balustráda hustě členěná pilířky s hranolovými patkami a profilovanými hlavicemi. Stávaly na nich kanelované vázy s horním průměrem 60 cm, ale protože bývaly terčem vandalů, byly přemístěny do lapidária v zámku. Na nádvoří zámku stojí kromě kašny plastika dívky, jejímž autorem je K. Vogel. Na hranolovém asi půl metru vysokém podstavci je umístěna 140 cm vysoká bronzová socha mladé dívky v klasickém postoji s nakročenou levou nohou, pravou rukou pokrčenou a levou volně podél těla. Hlavu s tenkými splývavými vlasy má mírně skloněnou vlevo. Z nádvoří lze

vstoupit do zimní zahrady (oranžérie), která tvoří část severního křídla zámku. Stavba o půdorysu 20 x 8 m v sobě ukrývá umělou jeskyni (grottu) z pískovce s vodopádem, pod nímž leží jezírko o rozměru 4 x 2,5 m. Interiéry zámku jsou veřejnosti nepřístupné, pouze Rytířský sál s bohatou štukovou výzdobou slouží kulturním potřebám města. Štukovou výzdobu na stropěch mají i přilehlé chodby. Původní empírové zařízení je dochováno jen v Rytířském sále, kde bývala obrazová galerie šlechticů. Ve východním křídle zámku se od léta 2007

nachází Muzeum Světelska. Dokumentuje historii města a nejbližšího okolí a seznamuje s významnými osobnostmi, které se zde narodily nebo strávily část života. Návštěvníci zde najdou dokumenty a faxsimile starých listin, panely věnované jednotlivým rodům, které Světlou vlastnily (např. Trčkové z Lipy, Kolowrat-Krakovští, Salm-Reifferscheidtové), a trojrozměrné předměty z historie města, jako archeologické nálezy, rekonstruovanou vitráž sv. Václava, patrona zdejšího kostela, či torzo smírčího kříže, vylovené ze Sázavy po povodni v roce 2002. Z osobností jmenujme malíře Václava Hradeckého (1867-1940), Jaroslava Panušku (1872-1958) a Františka Antonína Jelínka (1890-1977), sochaře a řezbáře Bohumila Vlčka (1862-1928), hudebního skladatele Aloise Jelena (1801-1857) či spisovatele, bohéma a tuláka Zdeňka Matěje Kuděje (1885-1955).

Oko heraldikovo by se jistě velice rádo potěšilo pohledem na pestrou erbovní výzdobu rytířského sálu, ale bohužel tato část zámku je pro nás zatím nepřístupná. Nicméně park je velice krásný a zámek fotografovaný z parku vypadá taky velice hezky. Dalším objektem, který jsme měli v plánu navštívit byl hrad v **Ledči nad Sázavou** (GPS: [49°40'8.786"N, 15°24'51.734"E](#)). Cesta k němu od Světlé vede vlastně okolo přírodní památky Stvořidla, ale ta bohužel ze silnice nejsou vidět. Na hrad v Ledči jsem se docela těšil, protože jsem chtěl navštívit muzeum na hradě, konkrétně zbrojnici, kterou jsem měl možnost vidět již při své první návštěvě tohoto místa před deseti lety – a podívat se znova na hrad od mostu pod vrbou, odkud jsem tenkrát fotografoval. Bohužel jsem byl já sám a se mnou i celý náš zájezd velice zklamán. Hrad je prakticky celý pod lešením, takže téměř nepřístupný a tedy i zavřený. A na webu jsem o této akci bohužel nic nenašel – kdyby to bylo známo, asi bychom tuto zastávku nahradili nějakou jinou. A další nepříjemné překvapení mne čekalo při přecházení mostu – již žádná vrba, rostoucí na břehu Sázavy u mostu, takže tentokrát byl

pohled na hrad trochu ochuzený. A co jsem se dozvěděl o historii hradu na webových stránkách? „Dlouhá a bohatá historie Ledče nad Sázavou začíná již na počátku minulého tisíciletí. Prvním písemným záznamem o městě je dokument uvádějící vladyku Zikmunda z Ledče, pocházející z roku 1181. Současné město se rozkládá na obou březích řeky Sázavy. Pravému břehu dominuje rozlehlý hrad, postavený v polovině 13. století. V průběhu husitských válek stáli ledečtí vladykové na straně přívrženců kalicha a jejich pečete byly připojeny i ke stížnému listu proti upálení mistra Jana Husa. K otevřenému sporu s králem Zikmundem došlo v roce 1420, kdy proběhl i vojenský střet nedaleko dnešní obce Bojiště. Během dalších dvou staletí se majitelé zdejšího panství často střídali. Patřili mezi ně Ledečtí z Říčan, Meziříčtí z Lomnice a následně Trčkové z Lípy. V rámci vypořádávání se se stavovským odbojem, došlo k rozsáhlým konfiskacím šlechtického majetku. Ty zasáhly i pány Trčky z Lípy a jejich panství bylo rozděleno na několik částí. Ledec nad Sázavou dostal do správy nizozemský vojenský dobrodruh Adrian z Enkefurtu. Jeho krátkou vládu vystřídali

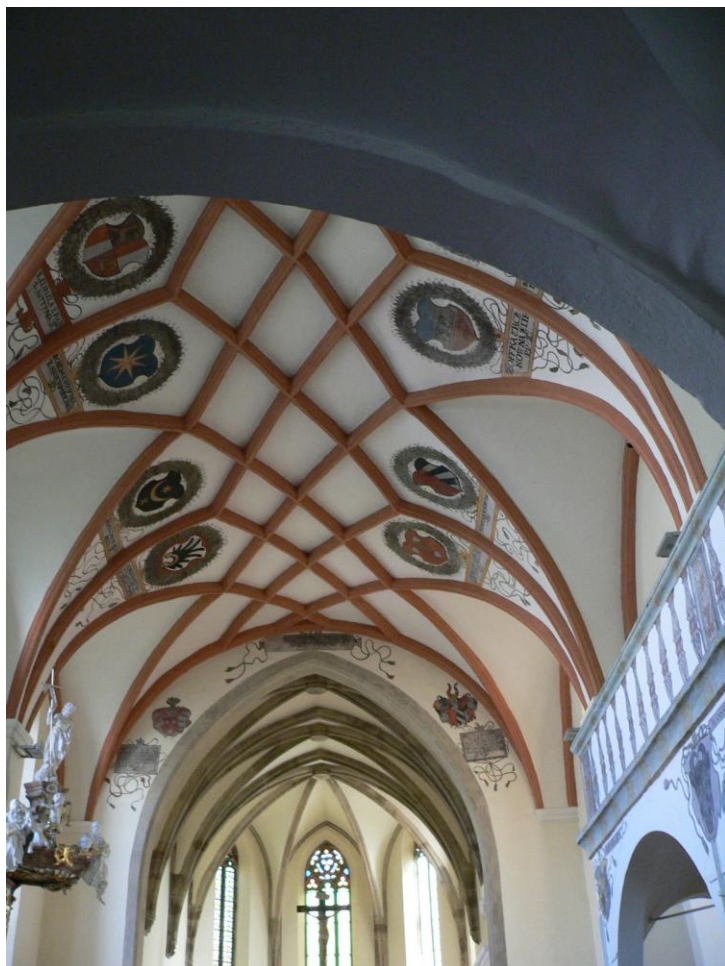

Thunové a následně Věžníkové. Částečná stabilizace proběhla až za vlády císařovny Marie Terezie. Ta panství zakoupila v roce 1753 a zřídila na místním hradě a panství nadační velkostatek pro řád zchudlých šlechticů. Zdejší zámek byl po rozsáhlém požáru v roce 1879 upraven do dnešní podoby. Během 19. století docházelo i k rozvoji průmyslové výroby se kterou úzce souvisel i urbanistický rozvoj města. Státní správu nad městem převzala nově vzniklá republika v roce 1918. Místní hrad, lesy a pozemky se majetkem státu stali po skončení druhé světové války. Pozoruhodnou dominantou vypínající se majestátně na vápencovém ostrohu nad řekou Sázavou je komplex hradu Ledec. Návštěvník Ledče nad Sázavou může obdivovat i Thunovský letohrádek, který je však veřejnosti nepřístupný, neboť je v současnosti v soukromém vlastnictví. Přípomínkou židovského obyvatelstva je dobře zachovaná synagoga, stojící nedaleko Husova náměstí.

Ze sakrálních staveb upoutá především nádherný kostel sv. Petra a Pavla či kostel Nejsvětější Trojice na hřbitově. Moderní budovou z 20. let 20. století je kostel Československé církve husitské. První zmínka o Ledči je z r. 1257, kdy se po ní psal Vavřinec z Ledče; později se tu uvádějí další vladykové z Ledče, r. 1262 Slávek, r. 1280 Bohuslav, r. 1309 Lipold a po něm r. 1316 tři bratři, Heřman ze Zbyslavic, Mikuláš z Bělé a Zdeněk z Ledče. Poslední z nich, Zdeněk z Ledče, v první polovině 14. století zřejmě založil ves Ledec s farním kostelem sv. Petra a Pavla, připomínaným poprvé v r. 1360, kdy ves již patřila Závišovi z Ledče. Snad záhy potom byla západním směrem rozšířena o obdélné tvrziště a povýšena na městečko. V r. 1367 náležela Ledec bratrům Petru, Divišovi a Václavu z Ledče, pocházejícím z rodu Říčanských z Říčan. Po smrti bratrů Petra a Václava (+ po roce 1390) ledečský statek převzali jejich synové Mikuláš starší a Mikuláš mladší z Ledče, od nichž v r. 1442 ledečtí měšťané obdrželi právo volného odkazu. Po smrti Mikuláše mladšího (po r. 1442) zdědili Ledec jeho synové Jindřich a Jan z Říčan a z Ledče. Za jejich vlády král Ladislav povýšil před r. 1458 městečko Ledec na město. Severně od

původní vsi Ledče byl pravděpodobně již počátkem 14. století vладыky z Ledče založen hrad, uváděný v pramenech poprvé až v r. 1460, kdy Jan z Říčan a z Ledče postoupil ledečským měšťanům mýto vybírané na mostě vedoucím přes řeku Sázavou a spojujícím město s tímto šlechtickým sídlem. Hrad byl postaven na ostrohu na jižní straně obtékaném řekou Sázavou a na severu Pivovarským potokem. Z východní strany byl chráněn hlubokým, uměle ve skále vyhloubeným příkopem, přes který vedl dřevěný most, nahrazený v r. 1838 mostem kamenným. Severně odtud na konci baštovitého výběžku bývala tzv. horní brána s padacím mostem, a to v místě, kde hradní příkop byl nejužší. Hlavním vchodem do hradu bývala na západní straně tzv. dolní brána, k níž vedla pěšina po mírném svahu od řeky Sázavy. Příchod k ledečskému hradu chránily bašty se střelnými, postavené ze západní strany a umístěno z obou stran dolní brány. Odtud bylo možno bránit i příkře stoupající průjezd do hradu. Dolní brána ledečského hradu chránila vstup na první nádvoří, bývalé předhradí, končící až u zadní neboli horní brány a uzavřené jednopatrovými budovami. V nich později bývaly kanceláře a byty. Budovy v severní části nádvoří byly zakončeny polokrouhlou baštou, jejíž spodní část sloužila jako vězení. Přímě proti dolní bráně přes nádvoří bývaly konírny. Z prvního nádvoří se v sousedství hradní okrouhlé věže (hlásky), vysoké asi 32 m, vstupovalo na druhé nádvoří bývalého gotického hradu o čtvercovém půdorysu, ohraničené na západní straně původně dvoupatrovou budovou, z jihu jednopatrovou a na východní straně třípatrovým tzv. velkým palácem. V jeho severním sousedství byl postaven tzv. malý palác. Oba paláce bývaly ve všech patrech spojeny dřevěnými pavlačemi, nesenými krakorci, po nichž zůstaly jen zazděné otvory. Odtud průjezdem od velkého paláce byl možný přístup do parkánu u zadní brány a na most přes hradební příkop, v jehož blízkosti stávala věž čtvercového půdorysu, součást původního opevnění ledečského hradu. Po smrti Jana z Říčan a z Ledče (+ 1488) převzal správu majetku poručník jeho dětí Mikuláš Trčka z Lípy, který ledečským měšťanům vymohl u krále Vladislava II. již v r. 1488 povolení výročních trhů a r. 1501 odvolací právo k německobrodské městské radě. V téže roce se ujal rodového majetku syn Jana z Říčan Burian Leděčský. Za jeho vlády došlo 2. prosince 1509 na ledečském hradě k neštěstí. Tehdy se Burianova manželka Žofka ze Sovince při tanci zabila „propadši dolů skrze podlahy“ na neznámém dnes místě ledečského hradu. Spolu s ní zahynuli i její dva synové, jediní mužští dědici, a proto po smrti Buriana Leděčského (+ 1541) ledečské panství zdědila jediná dcera Markéta z Říčan. Jejím sňatkem se Zdeňkem Meziříčským z Lomnice přešlo město Leděč s hradem v držení tohoto rodu. V r. 1545 k ledečskému panství kromě ledečského hradu s městem patřily také pusté hrady Chřenovice a Lacembok, tvrz v Bělé a 25 vesnic. Za vlády Zdeňka Meziříčského bylo kolem r. 1556 druhé nádvoří, hlavní část ledečského hradu, renesančně přestavěno a původní hrad, který v první polovině 16. století byl již ve velmi špatném stavu, byl postupně přeměňován v pohodlnější zámek. Budovy kolem nádvoří byly tehdy ozdobeny psaníčkovými sgrafity a severní křídlo upraveno renesančně i v přízemí, kde je v obdélné místnosti dosud zachován klenutý strop ozdobený sgrafity s rostlinnými motivy. Rovněž v průčelí severního křídla do nádvoří byly ve fasádě znázorněny dva erby rodu Meziříčských s letopočtem přestavby hradu 1556. Při těchto úpravách v polovině 16. století bylo také v nároží severního a východního křídla nově zřízeno schodiště s představěnou arkádou nad vchodem v přízemí, která pak vytvářela v patře balkón. Zdeňk Meziříčský z Lomnice dal také dostavět původně gotický farní kostel sv. Petra a Pavla a vyzdobit jej erby svého rodu. V r. 1562 vymohl ledečským měšťanům u císaře Ferdinanda I. současně s potvrzením ztraceného privilegia krále Ladislava Pohrobka (před r. 1458), jímž byla Leděč povýšena na město, i udělení městského znaku (erb pánů z Říčan). Po Zdeňkově smrti (+ 1566) držel ledečské panství jeho syn Jan Meziříčský, který však již v r. 1569 zemřel bez přímých dědiců. Proto Leděč zdědila Janova sestra Žofie, provdaná za Jaroslava Trčku z Lípy a na Větrném Jeníkově. V trčkovském majetku zůstala Leděč až do r. 1598, kdy Jan Rudolf Trčka prodal ledečské

panství své tchyni hraběnce Magdaleně Lobkovicové, rozené ze Salmu, která je současně odkázala svému manželovi Ladislavu nejstaršímu z Lobkovic. Po něm v r. 1609 zdědil Ledec jeho syn Jan Mikuláš (+ 1614) a potom Janova manželka Eva Eusebia z Lobkovic, která však už tehdy velmi zadlužené panství byla nucena v r. 1616 prodat dřívějšímu majiteli Janu Rudolfovi Trčkovu z Lípy a na Světlé. Po konfiskaci veškerého trčkovského majetku dostal ledečské panství se zámek v r. 1636 darem od císaře Ferdinanda II. baron Adrian z Enkenfurtu. Ten dal v r. 1642 postavit raně barokní zámeckou dolní bránu, která byla

ozdobena v kameni vytesanými rodinnými erby, letopočtem 1642 a heslem „Vivit post funera virtus“ (I po smrti žije statečnost). V r. 1677 ledečské panství, k němuž náleželo město Ledec a 32 vesnic, od Adrianova syna Jana Ferdinanda z Enkenfurtu koupil hrabě Michal Osvald z Thunu. Ten již v tomto roce dal k východnímu křídlu zámku přistavět kapli Nanebevzetí Panny Marie. Později se majitelé ledečského zámku a panství velmi často střídali. V r. 1740, kdy upadající a zadlužené panství Marie Anna ze Satzenhofu prodala své švagrové Františce Bechyňové z Lažan, byl proveden jeho odhad, podle něhož „zámek Ledec, který nad městem Ledčí a nad řekou Sázavou na vysoké skále od kamení vystavěný, však tuze sešlý jest...“. Chátrající ledečský zámek s celým panstvím a s připojeným statkem Bohdančí od Františky Bechyňové z Lažan koupil v r. 1750 svobodný pán

Ignác z Kochu, který je už v r. 1753 prodal císařovně Marii Terezii. Záhy potom byl interiér třípatrového velkého paláce ledečského zámku stavebně upraven a za sedmileté války v l. 1756 – 1763 využit na kasárna jezdeckého oddílu. Po r. 1763 Marie Terezie darovala Ledec Ústavu šlechticů v Praze na Hradčanech. Zámek byl při první pozemkové reformě v r. 1936 s velkostatkem jako nadační majetek včleněn do státního podniku Československé státní lesy a statky. Dnes patří n. p. Východočeské státní lesy a je využit pro kanceláře a byty zaměstnanců. V zámku je rovněž umístěno městské muzeum s trvalou expozicí historie města a okolí. Na dnešním vzhledu ledečského zámku zanechal stopy zhoubný požár, který se 8. března 1879 z domu čp. 234 v Pivovarské ulici přenesl na jeho šindelem kryté střechy. Po požáru, který trval několik dní, byl sice zámek opraven, ale úplná obnova dosud dokončena nebyla. Po požáru byla snížena původně dvoupatrová budova na západní straně druhého nádvoří, takže vlastní ledečský zámek tvoří v současné době obytné budovy nestejně výšky se zbytky psaničkových renesančních sgrafit kolem dominující okrouhlé věže.“

Všechny tyto údaje jsem musel pracně vytahovat z několika různých webových odkazů na hrad a také na muzeum – shodou okolností ledečský městský úřad má své webové stránky, ale o místní dominantě se tam nedozvíte prakticky skoro nic. V současné době je to docela

zajímavé – nebo snad páni radní nemají zájem? I to je docela možné. V ledči navíc mají ještě jednu unikátní stavbu – je jí stavba kostela, jehož vnitřní výzdoba je potěšením pro oko heraldika. Naštěstí byla ten den otevřena, takže jsem měl možnost do ní nahlédnout a potěšit se pohledem na její výzdobu. Zde také tak trochu zafungoval problém nezvládnutí komunikace – dva účastníci zájezdu se nám zatoulali a nakonec jsme je po dlouhém hledání našli na místním nádraží připravené k odjezdu domů – informační šum a ponaučení pro příště – nahlásit hned na začátku telefonní číslo, pro případnou domluvu.

Naše cesta pokračovala dále kolem řeky Sázavy a naším dalším cílem byl zámek v **Zruči nad Sázavou** (GPS: 49°41'46.951"N, 15°16'36.675"E). Také toto místo jsem před deseti lety navštívil a proto jsem byl zvědavý, jak to tady vypadá dnes. A tentokrát jsem byl překvapen příjemně. Nejenom zámek, ale celé městečko v naprostém pořádku. O Zruči jsem se také dozvěděl z webových stránek, kde se píše: „*První zmínka o Zruči pochází z r. 1328, kdy Heřman z rodu Chvalovských z Ledec daroval podací kostelní právo ve Zruči pražskému klášteru na Zderaze. R. 1355 se jako*

patron zdejšího kostela uvádí Petr z Orlika, jenž se o dvacet let později zval z Kolovrat. Že tomuto významnému šlechtickému rodu Zruč již od poloviny 14. století opravdu náležela, svědčí i jméno jejího dalšího držitele: Ješka z Kolovrat r. 1364. Někdy po r. 1417 přešla Zruč na některou z odnoží Kolovratů, kteří se psali ze Zruče či později Zručští z Chřenovic; r. 1433 je jako nesporný majitel Zruče doložen Milota z Chřenovic. Paradoxem zručského panského sídla je, že první zmínka o něm – coby hradu – pochází až z r. 1540, kdy se Zdeněk a Léva, synové Aleše Zručského z Chřenovic, dělili o rodový majetek. Hrad tehdy dostal Zdeněk; A. Sedláček zaznamenal, že oba bratři byli divoké násilnické povahy a že vyvolávali četné krvavé spory s cizími i mezi sebou navzájem. R. 1547 prodal Zdeněk Zručský z Chřenovic statek Zruč

Jindřichovi Střelovi z Rokyc, který jej již o rok později prodal Janovi Černčickému z Kácova a ten zase r. 1553 Jiřímu Kalenicovi z Kalenic. Kalenicové z Kalenic přestavěli ve druhé polovině 16. století starý gotický hrad na renesanční zámek. Přišli o něj i celé zručské panství r. 1623, kdy byl Albrechtu Bavorovi z Kalenic za účast na stavovském povstání (1618 – 1620) zkonfiskován majetek. Zabavené panství koupil Arnolt Perglas z Losentic a jeho majitelé se pak střídali v rychlém časovém sledu. Za třicetileté války panství a patrně i zámek značně utrpěly. Lze však soudit, že poválečná stavební činnost na zámku měla nejspíše pouze charakter nutných oprav. Stejnou potřebu vyvolal r. 1781 požár, který zničil zámecký archiv a převážnou část výzdoby interiérů. Větší stavební práce na zámku nechal provést až Jan Skrejšovský v letech 1872 – 1878. Byly realizovány ještě v barokním slohu, zatímco další přestavba objektu (1891 – 1894) se již zcela nesla ve stylu romantiky. Došlo k ní poté, co zručský velkostatek r. 1885 koupil zbohatlý podnikatel železničních staveb Jan Schebek, po jehož smrti r. 1889 majetek zdědil syn Adolf. Majetkem Schebků zůstal zručský zámek až do r. 1948, kdy jim byl vyvlastněn a přešel do správy Místního národního výboru. Sloužil pak jako kanceláře, provozovny komunálních služeb, škola a knihovna. Dnes je majetkem města. Zručský hrad vznikl na terénní terase, jejíž jižní strana se prudce svažuje k řece Sázavě. Na

ostatních stranách, kde staveniště volně přechází v okolní rovinu, vymezil téměř čtvercový areál široký, částečně obezděný příkop. Obdélný, částečně podsklepený palác vyplnil nejchráněnější stranu nádvoří nad řekou. Druhá hradní budova s průjezdem do nádvoří vytvořila východní frontu hradu; na zbylých dvou stranách uzavřela nádvoří hradební zeď. Nejspíš na sklonku středověku byl hrad obehnán novým, pozdně gotickým opevňovacím okruhem. Téměř obdélníková hradba, jenž dala areálu orientaci východ – západ, byla na koruně opatřena roubenými či hrázděnými střeleckými ochozy. Její odolnost posilovala

soustava věží a bašt, které převyšovaly úroveň přilehlých kurtin. Jako určitý paradox se jeví, že zatímco na nejchráněnější jižní straně bylo těchto flankovacích prvků pět, kurtiny na ostatních stranách byly zajištěny pouze v nárožích (severovýchodní nároží dokonce mělo jen podobu oblé nároží hradby). Zato v nároží severozápadním vznikla mohutná podkovovitá, ve spodních úrovních dovnitř otevřená bateriová věž, vybavená střilnami pro děla středních ráží. Pozoruhodná je i nakoso stojící věžice v jihozápadním nároží, připomínající mohutný pilíř, a zejména dvojité bašta na jihovýchodě s větším čelem flankujícím východní, vstupní stranu. Ještě v pozdní gotice byla západní část paláce rozšířena tak, že vyplnila parkán mezi starým jádrem a novým opevněním. Ani toto zlepšení obytného komfortu však nestačilo a

proto byl ve druhé polovině 16. století gotický hrad přestavěn na renesanční zámek. Jádro dostalo podobu dvoupatrové čtyřkřídle budovy (podle popisu zručského zámku z r. 1749 západní křídlo nebylo dokončeno, což ale může souviset až s realizovaným rozsahem oprav objektu po třicetileté válce) a různé budovy vznikly i na předhradí: přízemní budova správce v sousedství brány, na jihovýchodě konírny a na západě dlouhé stavení sýpky. Okolí zámku bylo upraveno jako zahrada. Po požáru r. 1781 musel být zámek opraven a přestavěn. Jan Skrejšovský nechal v letech 1872 – 1878 odstranit zpusklé západní křídlo, objekt dostal nízkou mansardovou střechu a jeho jižní průčelí bylo rozčleněno mělkým středním rizalitem s tympanonem. S parkem jej spojily další mosty na západě a severu. Poslední velká přestavba – novogotická – proběhla v letech 1891 – 1894 podle projektu architekta Jana Vejrycha. Při ní byla zbourána větší část

hradeb na severu a východě i budov předhradí. Zbylé fortifikace – zejména bateriová věž a bašty – dostaly romantickou vnější úpravu a na vstupní východě straně byla postavena nová, pseudogotická vstupní brána. Změn doznala i samotná zámecká budova, která dostala vysokou valbovou střechu a fasádu vzbuzující dojem, že je stavba zbudována z lomového kamene. Jihovýchodní nároží bylo zvýšeno o jedno patro a dostalo vysokou valbovou střechu, čímž získalo podobu hranolové věže. K nádvorním stranám všech tří křídel Vejrych přistavěl chodbu a celá stavba pak byla ozdobena pseudogotickými štíty, věžičkami a vikýři. V romantickém duchu byl upraven i zámecký park, v němž vznikly nádržky, můstky a různé drobné stavby. Bývalá sýpka na západě byla upravena na novogotické stáje; po r. 1945 však byla část této budovy zbořena. Zruč nad Sázavou se prvně připomíná r. 1335, kdy náležela Heřmanovi ze Zruče. V r. 1355 ji držel Petr z Orlika a v r. 1364 Ješek z Kolovrat. Kolovratům náležela Zruč až do r. 1433. Za Kolovratů, ve 14. stol. nebo počátkem 15. stol. byl vystavěn gotický hrad. Od r. 1433 je znám jeho majitel Milota z Chřenovic, spřízněný s Kolovraty. Jeho potomci užívali jméno Zručí z Chřenovic. Zdeněk Zručský z Chřenovic již r. 1547 prodal hrad Jindřichovi Střelovi z Rokyc a ten r. 1548 Janovi Černickému z Kácova. Prodal ho však již r. 1553 Jiřímu Kalenicovi z Kalenic. Za Kaleniců v druhé pol. 16. stol. byl přestavěn původní hrad v renesanční zámek. Tomuto rodu náleželo zručské panství až do r. 1623, kdy bylo Albrechtovi Kalenicovi z Kalenic pro účast na stavovském povstání

zkonfiskováno. Zkonfiskované panství koupil Arnold Perglar z Losentic. V roce 1642 je dcera Arnolda Perglara z Losentic, Bohumila Alžběta, prodala Markétě Mecerodové a ta ho roku 1657 postoupila Kryštofovi Hložkovi ze Žampachu. Majitelé Zruče se pak rychle střídali. V r. 1781 zámek vyhořel. Protože i po tomto roce se majitelé zámku rychle střídali, byla provedena jen nejnutnější oprava, aby budova zcela nezpustla. Teprve v letech 1872 – 1878 za Jana Skřejšovského byla provedena rozsáhlá oprava a přestavba zámku. V r. 1885 koupil zámek zbohatlý podnikatel železničních staveb Jan Schebek. Jeho syn, Adolf Schebek dal v l. 1891 – 1892 zámek přestavět v pseudogotickém slohu. Byla zbořena část hradeb a bašt dosud zachovalých na východní straně a v těch místech byla postavena nová pseudogotická vstupní brána do zámeckého areálu. Bašty a části hradeb, které byly ponechány, byly pseudogoticky upraveny a upraveny jako altány a zahradní terasy. Pseudogoticky upraveno bylo i torzo velké věže v severovýchodním rohu hradeb. Výrazně se změnil vnější vzhled zámku. Byly odstraněny starší fasády a budova upravena tak, aby měla vzhled stavby z lomového kamene. Zámek byl nově zastřešen vysokou valbovou střechou. Celá stavba byla ozdobena několika gotickými štíty, věžičkami a vikýři. V majetku Schebků zůstal zámek až do r. 1948, kdy přešel do správy Městského národního výboru a byly zde umístěny jeho kanceláře. V 90. letech 20. st. byl zámek Schebkům v restitucích vrácen. V části zámku jsou i nadále kanceláře radnice a část zámku je přístupná veřejnosti. Zámek stojí na návrší nad městem. Je to trojkřídlá dvoupatrová budova s třípatrovou věží v jihovýchodním nároží. Do nádvoří se otevírá několika zasklenými arkádami. Zámek je obklopen parkem, v němž jsou zachovány zbytky pseudogoticky upravených hradeb a bašt. Za zámkem se nachází zbytek bašty a v severozápadní části parku zbytek hranolové věže z původního hradu.

Po nasednutí do autobusu byl před námi již jen poslední cíl naší cesty – zámek a hlavně park ve **Vlašimi** (GPS: 49°41'46.951"N, 15°16'36.675"E). I zde jsem před deseti lety byl, ale tehdy nebyl již čas k prohlídce parku, proto jsem se na tuto návštěvu docela těšil – o parku jsem totiž mnoho slyšel a byl jsem zvědavý, jak vlastně jednotlivé objekty v parku vypadají. A rozhodně mne nezklamaly. K historii jsem se na webových stránkách dozvěděl následující: „*Ve městě Vlašimi (Benešov) na nevýrazné ostrožně nad říčkou Blanici se nacházel gotický hrad, který byl přebudován ve výstavný zámek. Hrad vznikl patrně v roce 1303, první konkrétní zmínku máme z roku 1318. V roce 1363 se na vlašimském hradě usídlil rod pánů erbu dvou supích hlav ve stříbrném poli, kteří se začali psát z Vlašimě (a později z Jenštejna). Z tohoto rodu pocházeli známí arcibiskupové Jan Očko z Vlašimi (bratr nových majitelů, druhý pražský arcibiskup a rádce Karla IV.) a Jan z Jenštejna (jejich synovec a nástupce Jana Očka na pražském arcibiskupském stolci). Za obou arcibiskupů se hrad dočkal značných změn, především v obytných a reprezentačních prostorách. Další z majitelů, Mikuláš mladší Trčka z Lípy v reakci na rasantní nástup dělostřelectva po husitských válkách provedl stavbu nového vnějšího dělostřeleckého opevnění, které bylo později doplněno zřejmě ještě jedním vnějším zemním okruhem. Ten se však do našich dnů nedochoval. V 16. století byl hrad přestavěn na zámek, který byl pak dále přestavován až do dnešní podoby. Na Vlašimi se vystřídalo dvanáct rodů, jejichž erby lze vidět ve Vlašimské bráně a v erbovní síni zámku. Podle místních pramenů to byli páni z Vlašimi, z Vlašimi a Jenštejna, dále pak rytíři z Chotěmic, kteří drželi Vlašim za husitských válek. V té době na hradě přenocoval nemocný král Zikmund při své poslední cestě na Moravu. Po nich sídlili na hradě Trčkové z Lípy, Stranovští ze Svojojovic, Klenovští ze Ptení a Vostrovcové nebo Ostrovcové z Kralovic. Pán Jan Ostorvec byl za stavovského povstání jedním z direktorů. Po porážce na Bílé hoře byl zatčen a odsouzen, trest smrti mu však byl změněn na doživotní žalář. Vlašim, v té době již přestavovaná na zámek, mu byla zkonfiskována a od roku 1622 se panství ujal rod pánů z Talmberka. Bedřich, významný pobělohorský katolík a soudce mimořádného soudu nad povstalci, zavedl ve vlašimském kraji přísnou rekatolizaci, která vedla k selskému povstání v roce 1627, kdy byly vypálené zámky v Domašíně i samotné Vlašimi. Následovali salší majitelé, Božena Porcie, rozena Kavková z Říčan, hrabata z Weiszenwolffu, hrabata z Trautsonu, a především knížata z Auersperga (ti se na Vlašim přišel v roce 1744 a drželi ji až do roku 1945, než zámek převzal stát). Za zmínku stojí rovněž zámecký park, založený (a vychvalovaný) již od 18. století a mohutné pseudogotické brány. Nyní zpět k původnímu hradu. Měl pravidelnou, téměř čtvercovou dispozici se dvěma rovnocennými okrouhlými věžemi (v severovýchodním a jihovýchodním nároží jádra), z nichž se v modifikované úpravě dochovala pouze jedna z nich (SV). Obě věže jen mírně předstupovaly před přiléhající hradby, takže jejich flankovací schopnost byla nevalná. Dalšími ověřenými pozůstatky jsou palácová křídla na severní straně jádra a po celé délce. Na základě historických popisů se zdá, že hrad mohl mít ještě třetí (a čtvrtou?) nárožní věž, avšak nedávné výkopy provedené v souvislosti se současným utilitárním využíváním zámku jejich existenci nepotvrdily. Rovněž tak zůstává spornou otázkou staveb (palácových křídel) na jižní a východní straně jádra. Z pozdně gotického vnějšího dělostřeleckého opevnění se dochovala pouze jedna okrouhlá, dovnitř otevřená bašta, ale můžeme předpokládat existenci dalších (celkem asi pěti) prvků aktivní obrany. V tom případě by trčkovské opevnění ve své zděné fázi představovalo relativně kvalitní systém zaručující hradu možnost dostatečné obrany. O vlašimském gotickém hradu tak máme jen neúplné informace, ale zdá se, že není přímo reakcí na zásady aktivní obrany vlastní francouzským kastelům, spíše jde o trend násobení věží, který ve 14. století nebyl neobvyklý. Za pozornost stojí také jeho pravidelnost, která - zvláště je-li výsledkem arcibiskupské přestavby - může navozovat souvislost s jinými hrady pražského biskupství (arcibiskupství). Nedaleký Trhový Štěpánov i rovněž nepříliš vzdálený Křivsoudov byly objekty značných rozměrů a pravidelného čtvercového půdorysu.*

Ve Vlašimi se celkem vystřídalo na dvanáct různých panských rodů. Jejich erby si dnes můžeme prohlédnout ve Vlašimské bráně a v erbovní síni v zámku. Vaření piva bylo velmi důležitou a výnosnou částí panského hospodářství. Vlašimský pivovar býval nejspíš původně umístěn v kulaté baště u hradu, později zámku. Není známo, kdy byl tento pivovar založen, ale ví se, že roku 1403 k hospodářství patřila i chmelnice. V sedmnáctém století získal vlašimský pivovar „várečnou pánev“ – velmi užitečnou pomůcku pro výrobu piva. Jednalo se o veliký, otevřený, měděný kotel s víkem, zazděný v „kotlišti“. Pánev byla pro pivovary, které ji vlastnili, velmi cenná. V nebezpečných dobách bývala ukryvána, ba i zakopávána. Týdně se v pivovaru vařovalo dvanáct sudů piva, tedy 20, 5 hektolitřů. Vařilo se tu pivo červené až černé. Zlatý mok se vyráběl z ječmene, jelikož zdejší půda nebyla vhodná pro pěstování pšenice, z níž se dělá pivo „bílé“, tedy jasně žluté. Pod zámkem bývaly sklepy, chcete-li „lednice“. Led byl přivážen na zámecké nádvoří a do sklepů vhašován nízkým oknem. V roce 1685 zřídilo město šikmo k baště štolu, která měla spád pro odtok vody z lednice přímo do hradebního příkopu. Štola však stačila pouze pro výstav piva (uskladnění) pro potřeby zámku. Místní pivo odebíraly především krčmy – panské šenky ve Vlašimi a okolí. Vlašimští občané měli k pivovaru své určené povinnosti. Museli „chmelnice sládkovi a jeho tovaryši zdělávati, potom chmele česati a sklízovati. Zimního času ledy sekati, do lednice voziti a skládati. Když led v zámecké nárožní lednici sejde, z té lednice vodu vytahovat a lednici čistiti...“. V roce 1860 byl panským stavitelem Františkem Neubauerem postaven nový pivovar. Výroba piva ve Vlašimi znatelně poklesla za první světové války a pivo se vařilo z pýru, který se sbíral na panských polích a dával do piva místo sladu. Ve třicátých letech dvacátého století se pivovar přestavoval a dále rozšiřoval. Vařival 7619 hl piva z 2100 metrů ječmene a 2500 kg chmele. Vyrábělo se tu speciální 19° pivo. Dnes je bývalý pivovar včetně bašty součástí gotického opevnění zámku“.

Vše bylo navštíveno, co jsme mohli, to jsme viděli, vyfotili a čekala nás už jenom cesta domů. Takže vstříc dalším přípravám na výlety za krásami naší vlasti.

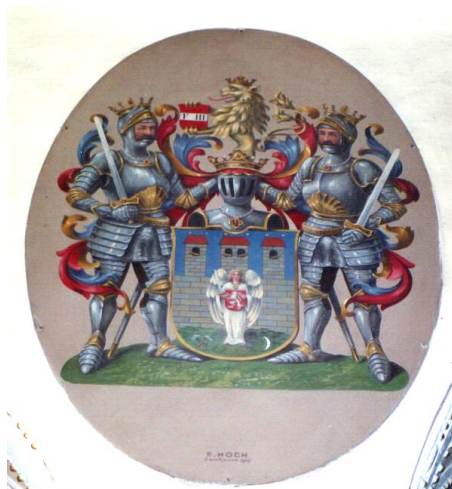
Prameny:

	www.hrad-lipnice.eu
	www.svetlans.cz
	www.mesto-zruc.cz
	www.mesto-vlasim.info
	www.vlasimskypark.cz

Tento skromný dodatek jsem si dovilil napsat po obdržení článku o uplatnění znaku města Českých Budějovic v architektuře města. Při obcházení jednotlivých uvedených objektů jsem se shodou okolností dostal i do Komerční banky, kde jsem obdržel povolení k vyfocení znaku města na severní straně haly. Při té příležitosti jsem se dozvěděl další zajímavou věc. Tento současný obraz zakrývá původní snad mozaiku, která v sobě ukrývá další znak města Českých Budějovic. Byl vytvořen ve stylu socialistického realizmu a snad i proto při vnitřních úpravách došlo k jeho zakrytí současnou malbou – nicméně zničen nebyl – na stěně určitě i v současné době je. A ještě jeden znak ukrývá budova Komerční banky – jedná se o znak města, který je ozdobnou mříží krbu v historické zasedací místnosti. Její podobu můžete vidět na přiložené fotografii, která byla pořízena se svolením vedení komerční banky, za což jim velice děkujeme.

A ještě několik znaků ukrývají budovy v našem městě. Dva z nich jsou v budově radnice na náměstí Přemysla Otakara II. Jedním z nich je znak na gobelínu, který pokrývá část severní stěny oddací síně českbudějovické radnice. K tomuto gobelínu se vztahuje obraz, pravděpodobně návrh tohoto gobelínu, který mohou vidět návštěvníci badatelské místnosti Státního okresního archivu v Českých Budějovicích v Rudolfovské ulici. Tam na stěně nad jedněmi z dveří, kterými pracovníci archivu chodí do vnitřních prostor visí obraz, nápadně připomínající výše uvedený gobelín z českbudějovické radnice. Je signován C.Bouda 1950 a pozorovatelé na něm mohou vidět několik odchylek od realizovaného gobelínu z radnice – můžete si je prohlédnout na poslední straně obálky tohoto časopisu.

Chrám sv. Mikuláše

Zasedací místnost radnice

Při dotazu na tyto rozdíly mi bylo ředitelem SOkA Č.Budějovice, panem mgr. Danem Kovářem sděleno, že se při projednávání tohoto návrhu v tehdejší městské radě nelíbilo pánům poslancům například to, že pivovarský dělník je pod sudem příliš shrben, což pravděpodobně neodpovídalo tehdejším názorům na radost z práce. Ale těch rozdílů při porovnání najdete mnohem víc. Nejmarkantnější je vzhled znaku Českých Budějovic na návrhu a na provedeném gobelínu – na návrhu je ještě ten znak, který byl používán do poloviny 20.století a na provedeném gobelínu je již znak, který město České Budějovice používá dnes.

Další znak města Českých Budějovic, tentokrát vyřezaný ze dřeva, ukrývá radnice města ve svém zasedacím sále. Jeho podobu vidíte na přiložené fotografii výše.

Další vyobrazení znaku města je možné vidět ve vnitřním prostoru chrámu sv. Mikuláše. Návštěvníkovi po vstupu do chrámu k lavičím se doporučuji otočit a pohlédnout výše na dva sloupy, na kterých stojí balkon s varhanami. Tam na jedné straně uvidí oválnou desku se znakem města Českých Budějovic – jejíž fotografie je uvedena také na této stránce.

A ještě jeden znak města byl v minulosti vidět, tentokrát na budově v Plachého ulici č. 19. Jednalo se o novodobý znak města, který zde byl umístěn v souvislosti se zavěšením vývěsního štítu – bohužel v současné době již k vidění není, proto připojuji fotografii, kterou pořídil před několika lety pan Mílec při brouzdání městem.

Závěrem článku bych chtěl poděkovat jednak vedení Komerční banky a.s. Praha a také Magistrátu města Českých Budějovic za povolení k focení výše zmíněných znaků v interiérech jejich budov. Ještě jednou velice děkuji.

Dnes bych Vám chtěl představit listinu, uloženou ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích ve fondu listiny města. Byla vystavena měšťany jako dlužní a rukojmí úpis a pochází z konce 16. století.

Pečetě měšťanů a řemeslníků nejsou sice tak atraktivní jako šlechtické ale jsou velice zajímavé a dokládají svoji dobu. Stát se měšťanem v tehdejší době nebyla lehká záležitost. Taková osoba v první řadě, pokud přicházela z jiného města nebo obce, musela předložit doporučující list od primátora o zachovalosti a původu (že byl zplozen z manželského lože). Dále pak musel předložit žádost o přijetí mezi měšťany. Také pro přijetí do cechu byla samostatná žádost. To bylo tehdy velice důležité, protože pokud jej cech nepřijal mezi sebe, nemohl vyrábět a tudíž neměl obživu. Nejdůležitější však bylo koupě domu ve městě nebo dvoru v blízkosti města a to v omezeném časovém období do jednoho roku. Pokud přicházel z panského města, potom byl velice důležitý také propouštěcí list z poddanství.

Každý měšťan se snažil aby vlastnil svoji pečeť se značkou osobní, případně značkou svého povolání, tak zvanou merkou. Ta obsahovala monogram vlastníka a geometrický obrazec, který někdy znázorňuje řemeslo. Pečeť se stává důležitou věcí při uzavírání obchodů a označení svého výrobku - jednak jako záruka kvality zboží ale i v dalším úředním jednání kdy nahrazovala podpis. Přesto se často stávalo že u svého podpisu měl měšťan, nebo řemeslník půjčenou pečeť svého souseda. Proč se tak stávalo neumím vysvětlit, ale.... Pořízení takové pečetě nebyla levná záležitost na druhou stranu dokazovala majetnost vlastníka a pokud se majetek zvětšoval měl možnost si zakoupit s přímlovou i znak se štítem, přilbicí a klenotem. Mluvíme v tomto případě o znaku (ten nebyl dědičný). Proti tomu šlechtický erb dědičný byl a jeho vlastnictví bylo spojeno s dalšími povinnostmi z toho plynoucími.

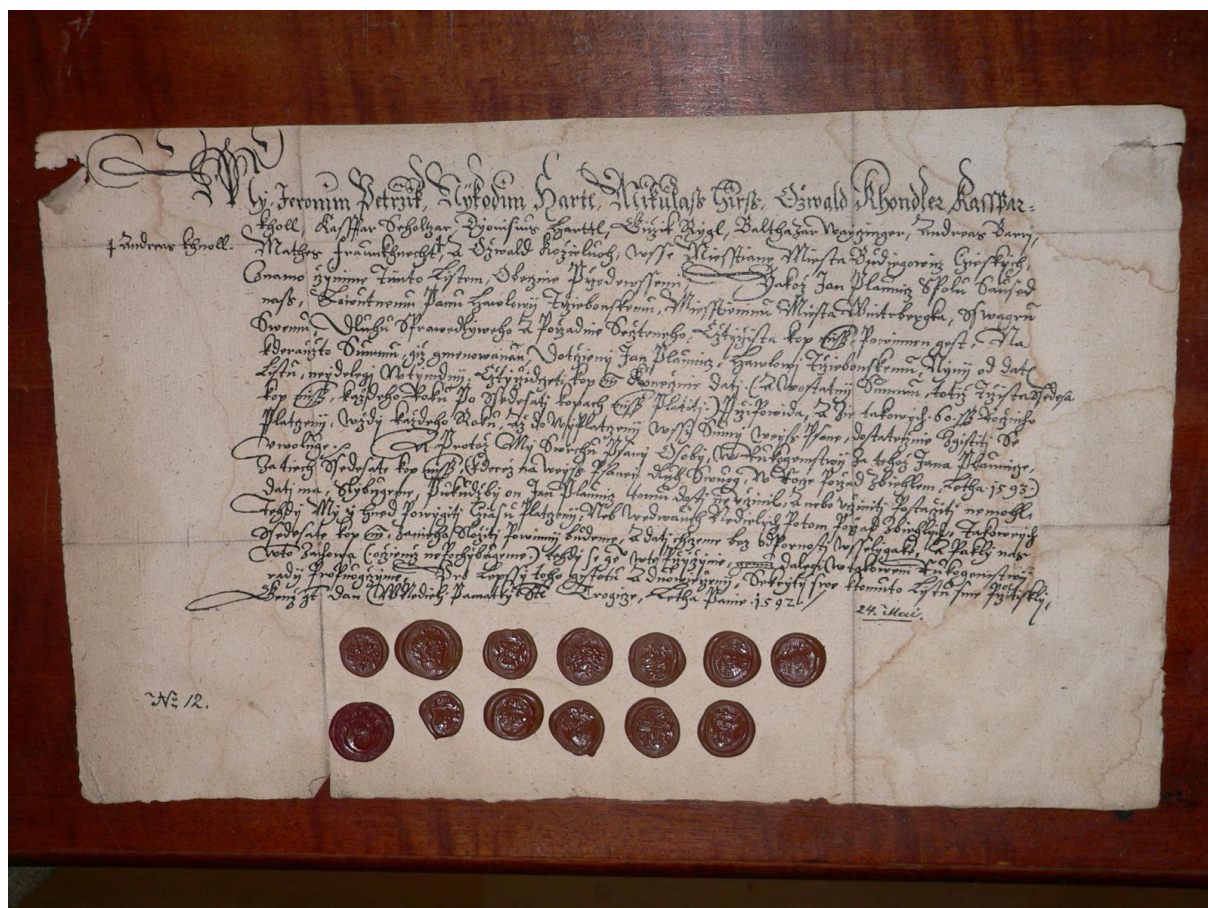
Dluhopis nemusel pečeti dlužník a už nikdy věřitel, důležité pro smlouvu byli ručitelé kteří ručili majetkem a osobou (v případě nezaplacení dlužníkem mohli být i uvěznění) v případě neuhrazení jednotlivých splátek (ke sv. Havlovi a sv. Jiří) a to se tvrdě dodržovalo. Jiným případem je když nižší šlechtic půjčoval vyššímu šlechtici peníze, v tomto případě se jedná o první bankovníctví a peníze měl uložené u vyššího šlechtice na určitou dobu a obdržel dluhopis, tato forma se používá dodnes.

Dlužní úpisy v dané době byla běžná forma placení. Když uvážíme že obživem – penězi v tehdejší době byly pouze stříbrné mince a bereme v úvahu jejich váhu při větším obnosu – bylo jednodušší platit touto formou. A tak se dlužním úpisem platilo vše třeba i věno nevěsty. V našem případě je zajímavé že listina je psána česky ve městě ryze německém, takové listiny vydané v Českých Budějovicích jsou velice vzácné. Přičítám to že první ručitel Jeroným Petřík byl vůdčí osoba Čechů ve městě.

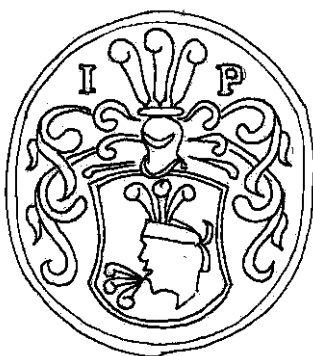
Přepis dlužního úpisu z 24.května 1592.

My Jeronim Petržík, Nykodim Hartl, Mikulass Hirss, Ozwald Khudler, Kasspar Khol, Kasspar Scholzar, Dionisius Hartl, Jirzik Rygl, Baltazar Weyzinger, Andreas Barry, Mathes Fraunknecht, Ozwald Kožieluoh (Oswald Wiczko), Andreas Khnoll, vsse miesstiane Miesta Budiejowiz Cieskych, znamo czinime timto listem obecnie przedewsssemi. Jakož Jan Plaunitz spolu saused nass, slowutnemuu panu Hawlowy Trziebonskwmu, miesstiana miesta Wintrberzka (Třeboň) sswagru swemu, dluhu spravedlywehoa porzadnie seczteneho, cztyrzista kop miš. powinnen gest, na kderaužto sunnu giž gmenowanau, dotczieny Jaqn Plaunitcz, Hawlowi Trziebonskemu nyny od date listu neydelegi natyndeny, cztyrzidczeti kop miš. koniecznie dati, A wostatny summou totiž trzistassedesate kop miš, každého roku po ssedesati kopach miš. platiti, przipowieda a zie takowych 60 miš. roczniho platczeny vždy každého roku až do wyplatczeny wssi summy weiss psane dostatecznie zjistiti se uwoluge. A

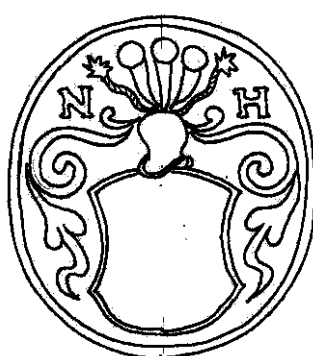
protož my swrchu psany osoby na rukogemstwy za tehož Jana Plaunitcze, za tiech ssedesate kop miš. kteréž na wyss psanie dluh swuog, na rocze porzad zbiehlem lethy 1592 dati ma, slybugeme pokudžby on Jan Plaunicz tomu dati neuczinił a nebo ucziniti postacziti nemohl, tehdy my yhned powygitu času platczeny neb wedwauch nedielich potom porzad zbiehlich takowych ssedesate kop miš. zanieho složiti powinny budeme a dati chceme bez odpornosti wsselygake a pakly nas wto zachowa (ocziemž nepochybugeme) tehdy se gehu wte przyczynie dalegi wtakowem rukogemstwy rady propuogczyme . Pro lepssy toho gistotu a duowierzeny sekryty swe ktomuto listu swe przitiskly. Genž gest dan wnedeiely pamatky swaté Trogicze, Letha panie 1592

Listina, jejíž fotografie je uvedena výše, je uchovávána ve Státním Okresním archivu v Českých Budějovicích pod signaturou Č.B. – AM. Listiny. Sig. IV/18, = 24.5.1592. K listině je přitisknuto celkem 13 pečeti, jejichž kresby jsou uvedeny níže v pořadí, jak jsou uváděni v textu.

Jeroným Petřík

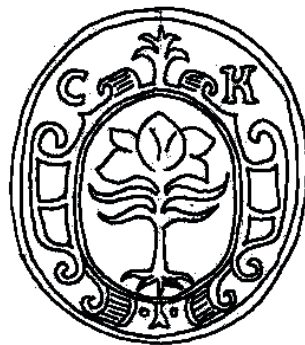
Nykodim Hartl

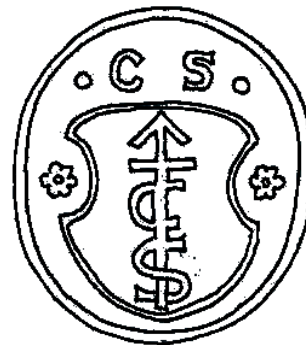
Mikuláš Hirss

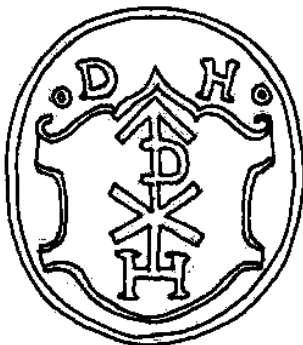
Oswald Khondler

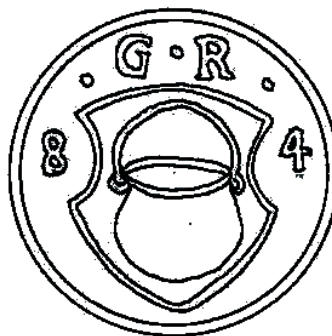
Caspar Kroll

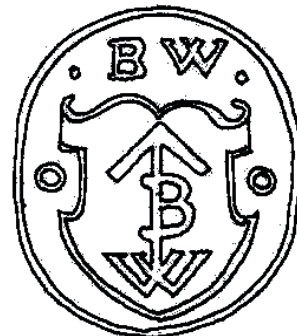
Kasspar Scholczar

Dionisius Harttl

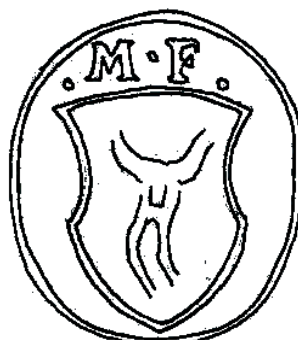
Jiřík Rygl

Baltazar Wayczinger

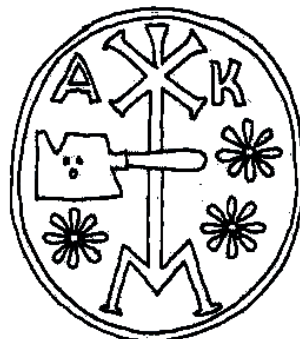
Andreas Barry

Mathias Fraunknecht

Oswald Wiczko

Andreas Khnoll

O tom, že v našich krajích existují tzv. „smírčí kříže“ jsem věděl a dokonce jsem jich na svých cestách i několik zahlédl. Ale o existenci něčeho podobného v úseku mezi obcí Strážkovice, Jedovary a Ostrolovský Újezd jsem až do nedávné doby neměl vůbec tušení.

V letošním roce jsem si na jaře, při průjezdu lesem pod obcí Strážkovice všiml, že v lese nedaleko od silnice, tak cca 10 – 15 metrů stojí jakýsi objekt, snad kámen. Proto jsem při cestě zpět nedaleko od něj zastavil a šel si jej prohlédnout. A docela mne překvapil. Dokonce natolik, abych se pokusil o něm najít několik zajímavostí a historických dat.

Při návštěvě Státního okresního archivu v Českých Budějovicích jsem byl upozorněn na skutečnost, že o této památce pojednávají celkem dva články v časopise Výběr, vydávaného Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích – oba články napsal pan Karel Pletzer a to v roce 1965 a doplnil jej v roce 1967. O co tedy v tomto případě šlo?

V městě Trhových Svinech se dvakrát do roka konal výroční trh. První byl o Svaté trojici, druhý na podzim v den sv. Františka, tj. dne 4.října. a na takovéto akce se tehdy sjížděli řemeslníci a kupci z širokého

okolí. Jak by také ne, vždyť výroční trh byl jednou z akcí, kdy mohl řemeslník zhodnotit plody své práce. A tak i na tento výroční trh se sjížděli obchodníci a řemeslníci z okolních obcí a měst. A vydali se tam také řemeslníci z Českých Budějovic.

Doba byla tehdy docela divoká, takže k přepadením bohatých kupců a řemeslníků docházelo celkem běžně. Mohou o tom mimo jiné vypovídat i popisy těchto akcí ve smolných knihách. Také cesty tehdy nebyly zrovna bezpečné a právě cesta ze Strážkovic přes hluboký les směrem k Trhovým Svinům patřila mezi ně. Ale při těchto přepadeních většinou došlo jenom k uloupení peněz, případně zboží, někdy i koní a šatstva. Tak tomu bohužel nebylo v tomto případě. V českobudějovických kronikách z druhé poloviny 16.století se našlo několik zápisů z nich dva, pocházející z roku 1577 spolu patrně souvisí – v prvním je zápis o tom, že 18.září byl v lese Gunderwaldu oloupen jakýsi kupec z rakouského Cáhlova, ve druhém zápise je napsáno, že 3.října 1577 byl ve strážkovickém lese mezi Budějovicemi a Borovany zavražděn mečíř Šimon a oloupeno několik dalších osob z Budějovic. V dalších zápisech bylo nakonec zjištěno, že tehdy bylo zamordováno více osob, ale pouze tento zámožný mečíř byl jediným významnějším mezi zavražděnými.

Pan Pletzer dalším bádáním v budějovickém archivu nakonec zjistil i příjmení zavražděného mečíře – byl jím Šimon Nitzko – ten koupil dům po bednáři Augustinovi v Mikulášské ulici v Českých Budějovicích.

Městská rada tehdy vyslala na místo činu své jízdní ozbrojence, kteří pátrali po pachatelích, bohužel až po několika týdnech bylo zjištěno, kde se podezřelé osoby nacházejí – přes Lišov se dostali až k Veselí nad Lužnicí. Tam také byly dva z nich – Frydřich a Ondřej Plemátl z Hodějovic přistiženi s množstvím pravděpodobně kradených předmětů. Dokonce bylo zjištěno, že jeden z nich byl již dříve v Horažďovicích odsouzen k smrti, ale tehdy na základě přimluvy Břetislava Švihovského z Rýzmburka z trestu vyvázl. Tentokrát byl převezen do budějovické šatlavy za přítomnosti veselského rychtáře, a protože svůj podíl na zavraždění mečíře Šimona Nitzka popíral, chtěli jej budějovičtí vyslýchat právem útrpným. Bohužel zadržený byl poddaným pána z Rožmberka, takže budějovičtí museli obšírným dopisem panu Vilémovi z Rožmberka vysvětlovat, proč o toto žádají – dopis z 23.srpna 1578. Vilém z Rožmberka ale žádosti o mučení svého poddaného nevyhověl, proto jej museli z městské šatlavy propustit.

Říká se, že boží mlýny melou pomalu ale jistě. To platilo i v tomto případě. Roku 1580 byl ve dvoře před Svinenskou bránou zavražděn jakýsi Hons Kerbler. Za účast na jeho smrti zavřeli Řihu z Mysletína na Třeboňsku a protože bylo zjištěno, že už byl zavřen v Nových Hradech za znásilnění mlýnářky – byl znovu požádán Vilém z Rožmberka o povolení výslechu na mučidlech. Tentokrát rožmberský vladař výslech povolil a bylo zjištěno, že Řiha zná Ondřeje Plemátla a jeho družku Johanku, a že oni dva byli účastní přepadení mečíře Šimona Nitzka.

Ondřej i se svou družkou byli tehdy shodou okolností zavřeni v Netolicích. 9.února 1581 proto požádala městská rada netolického rožmberského úředníka Matěje z Veveří o jejich vydání a postavení před soud, a bylo jim vyhověno. Následně byl rožmberský vladař informován listem ze dne 6.března 1581 o tom, že se chystají Ondřeje Plemátla dotazovat na mučidlech. Při výslechu se Ondřej Plemátl přiznal nejenom k vraždě mečíře Šimona Nitzky, ale i k dalším vraždám a krádežím. Trestu oběšením ale bohužel unikl, protože v šatlavě dne 17.června 1581 zemřel zřejmě na následky mučení. Jeho družka Johanka ale byla po zásluze popravena hned následující den – kat ji podle tehdejšího zvyku utopil.

Vdova po mečíři Šimonu Nitzkovi nechala pomník pravděpodobně zhotovit v Trhových Svinech, tedy ve městě v jehož okolí se lámal kámen a protože zdejší kameníci neznali zavařili budoucím badatelům tím, že jméno mírně zkomolil. V článku ve Výběru je uveden opis nápisu z kamene z poloviny 70 let, který zní:

ANNO DOMINI
AM TOG FRANCISCI
IST DER ERBA
SIMON MITZRA
SEHNES HANTW
ERCRS !/
WERTFEGER ND
BURGER IN BOHA
IMISCHEN BUDWE
IS AN DIESEM ORT
VON DEN RAVBER
NERMORDET WO
RDEM GOTT VERLEI
IM VND VUN ALL
EN EIN FRELICHESS
AV FERSTEHEN
AMEN

Osobně jsem se pokoušel přímo na místě z kamene přečíst co se dalo, ale vzhledem k tomu, že nejsem němčinář, i když v mládí jsem tento jazyk několik let studoval, nepodařilo se mi

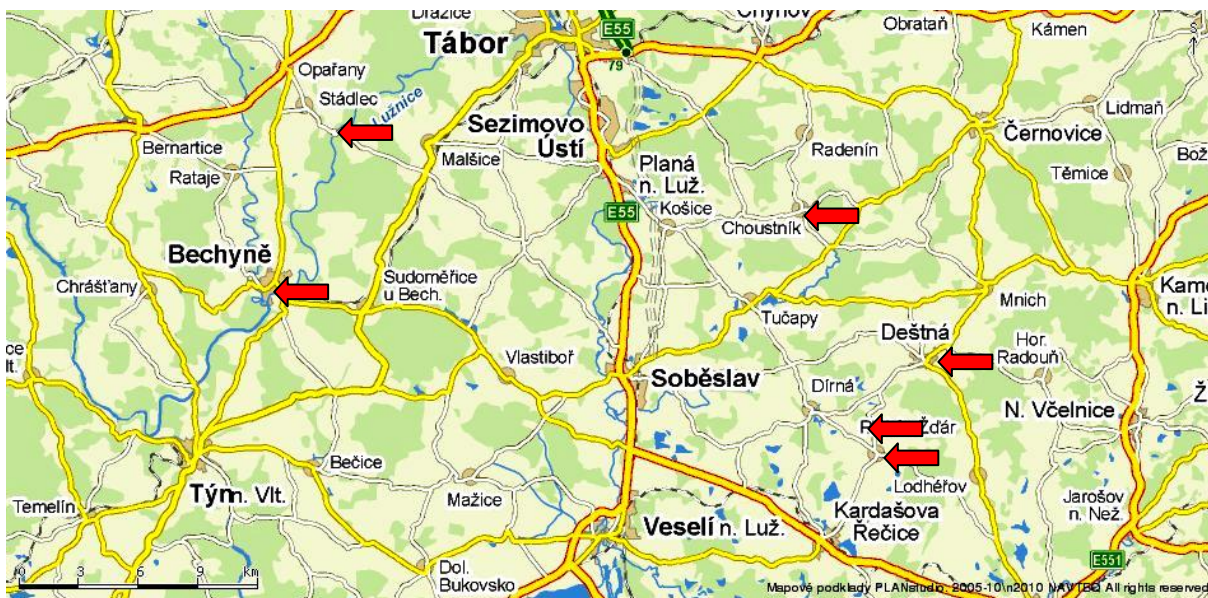
uspět. Proto jsem kámen několikrát detailně nafotil a nechal jsem luštění na doma. Fotografie jsem v počítači několikrát upravoval, až se mi podařilo je upravit tak, že jsem podle nich mohl identifikovat nápis, tak jak jej může vidět návštěvník onoho místa v současnosti. A protože jsem chtěl k tomuto článku připojit nejenom fotografii, pořídil jsem nákres tohoto v našem okrese a i v kraji celkem vzácného historického artefaktu. Nákres můžete vidět na následující stránce. Nicméně pomník, o kterém je zmínka i v knize kolektivu autorů s názvem „Kamenné kříže Čech a Moravy“ je určitě velice zajímavou památkou na naše předky a doufejme, že ještě dlouho ve strážkovickém lese zůstane.

Prameny:

Pletzer Karel	Vyšetřování vraždy mečíře Šimona Nitzka z roku 1577, Výběr, 1967, č.3, str.45-47
Pletzer Karel	Pomník vraždy českobudějovického měšťana z roku 1577, Výběr, 1965, č.2, str. 21 - 25
kolektiv autorů	Kamenné kříže Čech a Moravy, ARGOPraha 1997

V měsíci září jsem se zúčastnil také jednodenního výletu, pořádaného Klubem Českých turistů – pobočkou České Budějovice. Bylo to již koncem měsíce září a podle předpovědi nemělo být počasí nic moc. Ale nakonec se docela povedlo, i když odpoledne začalo pršet. Plán cesty byl pro mne docela zajímavý – Pluhův Žďár, Červená Lhota, Deštná, Choustník, řetězový most na řece Lužnici u Stádlece a Bechyně.

První zastávka byla v malé obci **Pluhův Žďár** (GPS: 49°13'26.567"N, 14°53'32.975"E) na Jindřichohradecku, která je pro nás významná tím, že se zde zachovala stavba tvrze. Před časem jsem ji navštívil, ale tehdy moc vábně nevypadala – místní JZD v ní totiž zřídilo sklad umělých hnojiv a podle toho také stavba vypadala – než byla vrácena v restituci dost se na ní provoz JZD podepsal. Tehdy jsem nedával majitelům moc šancí na to, aby ji uvedly do původního stavu – naštěstí jsem se mýlil – dneska je objekt v naprostém pořádku. *Zámek, bývalá středověká tvrz stojí ve středu obce, v sousedství kostela se hřbitovem. Jde o kulturní památku, která je i na seznamu nejohroženějších památek vypracovaným nezávislou památkovou unií. Objekt jako takový nám dokládá podobu hospodářského a kulturního prostředí drobné feudální šlechty. První zmínky o tvrzi pocházejí z roku 1267, kdy byl jejím majitelem Pluh z Rabštejna, který byl úředníkem Oldřicha z Hradce. Území mu bylo dáno jako léno v rámci probíhající kolonizace. Až do 15. století byla tvrz ve*

vlastnictví Pluhů ze Žďáru. V tomto století však postupně přešla do rukou Albrechta Růta z Dírného a Jana s Prokopem z Vojslavic. V 16. století postupně tvrz koupily Dorota Ostrovcová z Leskovce a Jan Vrchotický z Loutkova, jehož rodu patřila až do třicetileté války. Roku 1635 koupil značně zdevastovaný statek Jan Eckersdorf z Hlaváče, který tvrz začal přestavovat. Tehdy snad vznikla mimo jiné i krytá pavlač z patra zámku do protilehlého kostela, která se již nezachovala. Kostel v té době měl pověst poutního místa se zázračným pramenem a se zámkem souvisel zřejmě nejen významově, ale i provozně. Roku 1663 Jan Eckersdorf zemřel a jeho syn následujícího roku zámek prodal zemskému soudci Humprechtovi Černínovi z Chudenic, který pokračoval v úpravách staré tvrze na barokní zámek. Ke konci 17. století přecházel zámek “z rukou do rukou”. Nejprve ho koupil zpět Eckersdorf, ale po čtyřech letech ho prodal rodu Slavatů. Těm však nevydržel dlouho, prodali ho Janu Jakobovi Peceliovovi, ten pak hraběti Oktaviusovi Cavrianimu. V 18. století vlastnili po Cavrianim statek se zámkem Deymové ze Strítěže, po jejichž nástupu došlo k druhé vlně barokní úpravy. Z této doby patrně zůstala na nádvoří nástěnná malba malíře Františka Resche. Ke konci století koupil zámek kníže Václav z Paarů. Roku 1802 vyhořel se zámkem sousedící panský dvůr a s ním většina vesnice. O zámku se však zpráva nezmiňuje, ale bylo by velkou vzácností, kdyby velký objekt, ležící uprostřed vesnice byl zcela ušetřen. Podle téhož pramene měla vesnice o sedm let později vyhořet znovu. V 19. století docházelo na zámku k několika drobným úpravám a opravám. Paarové vlastnili Pluhův Žďár až do první pozemkové reformy ve 20. století. Od nich ho roku 1928 v rámci pozemkové reformy odkoupil Bedřich Beneš, bratr pozdějšího prezidenta Edvarda Beneše. Z té doby pocházejí poslední doložené opravy objektu. Zámek je ve vlastnictvím rodiny Benešovy opět, když jim byl v roce 1992 vrácen v restituci. Historickoarchitektonický rozbor Počátky tvrze v Pluhově Žďáru zasahují do doby kolonizace kraje. Nejstarší sídlo, které na místě stálo, bylo pravděpodobně z větší části dřevěné a teprve postupem času se proměňovalo v dnešní zděnný útvar. Nemusíme pochybovat, že nejstarší sídlo se půdorysně kryje s dnešním objektem. Nejstarší částí tvrze je pravděpodobně východní křídlo, vyznačující se nejmohutnějším zdivem pocházejícím snad již ze 14. století. Zajímavý je také vztah ke kostelu, který zde existoval pravděpodobně rovněž od 13. století. Pozoruhodností v rámci středověkých chrámů je skutečnost, že není orientován presbytářem k východu, ale k severu. Z toho můžeme usuzovat, že byl využit portál starší svatyně, na jejímž místě byl chrám vystavěn – a to patrně v souvislosti s existencí a provozem tvrze. Podle zvyklostí nejstarší kamenná tvrz obsahovala obytný palác, na který navazovala hradba obklopující nádvoří. K hradbě přiléhala současně jednotlivá hospodářská stavení. Vznik základní hmoty jižního křídla s jistotou nelze datovat, ale lze jej předpokládat v pozdní gotice až renesanci, kdy se realizovala rozsáhlá proměna panských sídel. Při vstupu na severní straně vystupovala z obvodu hradby gotická brána. Renesanční přestavba z poloviny 16. století zaklenula jižní a západní křídlo a přistavěla zde přístavek záchodů. Klenby z jižního křídla dnes již kromě jediné neexistují. Ke konci 16. století byly prováděny různé úpravy, například křídlo arkád u vstupní části v celém rozsahu přízemí a sgrafitové omítky. V této době také vzniklo schodiště do patra spolu s navazující průčelní zdí prolomenou arkádami jako u vstupní části. Později byly v objektu provedeny barokní plasticky profilované zárubně a dveřní křídla. V 19. století byly v jižním křídle vyměněny stropy a vloženy příčky. Klenby byly strženy zřejmě ze statických důvodů. Byly nově zaklenuty sklepy východního křídla. Snad již v 18. století byla překryta sgrafita omítkou s profilovanými šambránami a byl upraven vjezdový portál. V 19. století byl zasypán příkop a zbořena z větší části hradba se střílnami. 20. století již žádné podstatné změny do dispozice objektu nepřineslo. Poslední doložené opravy v objektu byly provedeny v roce 1929, kdy byla položena nová střešní krytina a objekt byl přizpůsoben tehdejšímu bytovému standartu. 2. polovina 20. století nebyla pro zámek už vůbec povzbudivá. Naposledy jej využívalo místní JZD a neudržován byl odsouzen k dožití. To už ale dávno není pravda a rodina Benešova společně s přáteli velmi intenzivně

pracuje na tom, aby byl zámek opraven a zpřístupněn. Tolik historie z webových stránek www.turistik.cz – a vzhledem k zajímavým majitelům, tento objekt v budoucnu jistě rádi znovu navštívíme, podíváme se dovnitř, popovídáme si s majitelem a nakreslíme znaky jeho předchůdců.

Z Pluhova Žďáru jsme přešli jenom pár kilometrů a ocitli jsme se na parkovišti u zámku Červená Lhota (GPS: 49°14'32.533"N, 14°53'2.068"E). O Červené Lhotě jsem již v časopisu podrobně psal, proto vynechám zdlouhavé povídání o historii, které si můžete najít v čísle 1 z roku 2008. Tentokrát jsme se ale podívali i dovnitř a rozhodně jsem nebyl zklamán. Průvodce mluvil velice dobře a věcí byl evidentně zaujat, protože jsme se dozvěděli i něco navíc. Návštěvu určitě doporučuji. Zde jenom připojuji fotografii.

Další zastávkou na naší cestě byla obec Deštná (GPS: 49°15'50.824"N, 14°55'23.697"E), kde jsme navštívili, tedy alespoň někteří z nás, hned dva objekty – prvním bylo Provoznické muzeum K.Klika, kde jsme se dozvěděli mnoho zajímavého ze života zdejších usedlíků, hlavně provazníků a mohli jsme si na vlastní oči prohlédnout ukázkou výroby konopného provazu. No a

druhým objektem, který zde může poutník navštívit je Letecké muzeum. Tam si můžete prohlédnout něco z historie dobývání vzdušného prostoru a také něco z historie našich letců z druhé světové války. Jsou zde například nádoby s hlinou z hrobů našich letců, kteří padli v Anglii.

Původně měl být dalším cílem zámeček v Dírné, ale vzhledem k tomu, že je to v současné době soukromý objekt, raději jsme ho vynechali a rozjeli se ke zřícenině hradu Choustník (GPS: 49°15'50.824"N, 14°55'23.697"E). První zmínky o hradu Choustník pocházejí z poloviny 13. století - okolo roku 1252, kdy byl založen rodem pánů Poděbradských, kteří se později psali z Choustníka a jimž toto místo daroval výměnou za Poděbrady král Přemysl. Hrad vybudoval Beneš, syn Hroznaty z Poděbrad. Znak pánů z Choustníka, zlatý žebřík na modrém poli pochází od krále Vladislava z roku 1158, který jím odměnil Jindřicha, předka pozdějších pánů z Choustníka za to, že při dobývání Milána jako první vylezl na hradby města. Byli také příbuzní mocného rodu Vítoviců, avšak rod pánů z

Choustníka vymřel počátkem 15. století. Poslední z tohoto rodu byl Heřman z Choustníka, přisedící zemského soudu, nejvyšší komorník a nejvyšší hofmistr, který však již dávno na hradě nežil. Roku 1322 byl hrad Choustník prodán trhovou smlouvou Petru z Rožmberka, sídlícímu v té době na nedalekých Příběnicích. Tím se hrad dostal do rukou tohoto mocného rodu a byl jeho předsunutou baštou po dobu 275 let. Páni z Rožmberka však na hradě Choustník nesídlili, ale ustanovili zde svého purkrabího. V rodu pánů z Rožmberka byl hrad Choustník až do konce 16. století. Roku 1597 prodal pan Petr Vok z Rožmberka hrad se vším příslušenstvím (poplužním dvorem, pivovarem, založeným roku 1563, chmelnicí, mlýnem, pilou, zahradami, štěpnicemi, ovčínem a 8 vesnicemi) Jiřímu Homutovi z Harasova za devět tisíc kop grošů českých. Novému pánovi prostorný a studený hrad nevyhovoval a proto když roku 1599 koupil tvrz Radenín, přestěhoval se tam. Od těch dob málo přístupný a větrům otevřený hrad Choustník byl opuštěn docela a začalo jeho chátrání. Po Homutovi dědila Choustník jeho dcera Zuzana z Harasova, která se svým manželem Janem Černínem z Chuděnic nechala postavit v 17. století ve vesnici pod hradem obdélníkový zámček. Roku 1673 byly Radenín i Choustník prodány hraběti Janovi ze Šporku. Ten nechal v roce 1687 znovu vystavět kostel sv. Václava, který byl již od roku 1352 kostelem farním, za 30. leté války však značně zpustl. Roku 1709 došlo k rozdělení panství tak, že Choustník zdědila po svém otci starší jeho dcera Marie Konstancie, jež opatřila kostelu dva zvony. Jejím sňatkem přešlo choustnické panství do držení rodu Voračických z Paběnic. Později zámek a celé panství ještě několikrát změnilo majitele. Naposledy jej vlastnil od roku 1891 knížecí rod Rohanů. Vlastní zříceninu hradu však dědicové Raula Rohana, který zemřel v roce 1931, postoupili v roce 1932 Klubu čsl. turistů. V současné době je hrad Choustník jako jeden z

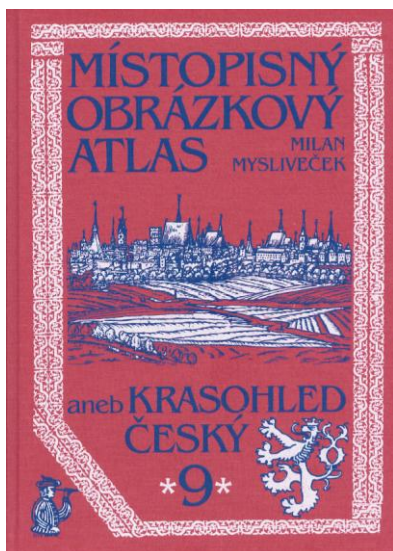
mála v celé republice ve vlastnictví obce Choustník. S několika odvážlivci jsem se vydal na prohlídku zříceniny, dokonce jsme se mohli nahoře podívat i z vrcholu jedné z věží, kde je dnes rozhledna. Bohužel se začalo kazit počasí, takže z vrcholu věže toho moc vidět nebylo.

Cestou k další památce – řetězovému mostu na řece Lužnici nedaleko obce Stádlec (GPS: 49°19'51.892"N, 14°51'9.239"E) se počasí dokonale pokazilo – začalo mrholit a nakonec pršet, takže se nám ani z autobusu vylézt moc nechtělo. Ale nakonec jsme se po mostě prošli tam a zpátky a pokračovali v cestě k poslední zastávce – prohlídce města Bechyně (GPS: 49°17'46.813"N, 14°28'27.099"E). Vzhledem k tomu, že zámek byl už zavřený – v posledních asi čtyřech letech jsem se v Bechyni stavil několikrát, abych vyfotil znak na jízdárně, ale bohužel se mi to ani tentokrát nepodařilo. Jediné, co bylo zajímavé – obchůdek, kde bylo možno

koupit výborné perníčky a kde je možno nakoupit krásné sklo – pokud se tam dostanete, rozhodně tento krámeček na hlavním náměstí navštivte, stojí to určitě za tu chvilku zdržení.

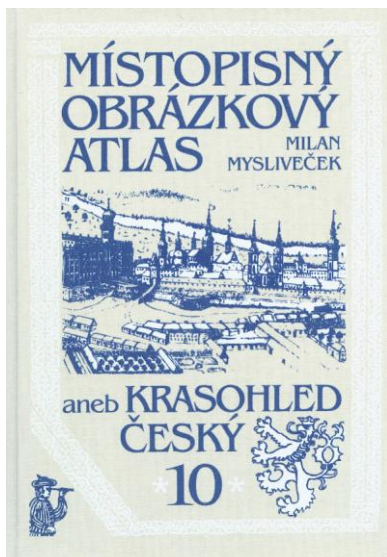
Prameny:

	www.turistik.cz
	www.choustnik.obecniurad.net

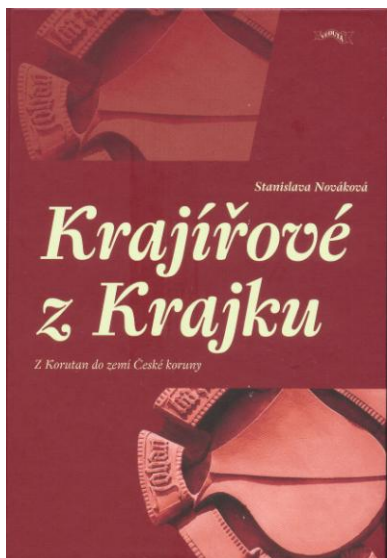
Milan Mysliveček – Místopisný obrázkový atlas aneb Krasohled český 9, Chvojko nakladatelství Praha 2009

Devátý díl Krasohledu nás přivádí do prostoru Moravy a Slezska, tento díl konkrétně mapuje oblast od Moravské Třebové po Libavu od západu k východu a od Javorníku a Osoblahy na severu po Boskovice, Plumlov a Prostějov na jihu. Tak jako v předchozích dílech zde autor umístil barevné ručně kreslené mapy spolu s vyobrazeními znaků měst i šlechtických rodů, ale i množství dobových černobílých vyobrazení jednotlivých obcí, měst i pamětihodností, jak byly zachyceny tehdejšími umělci.

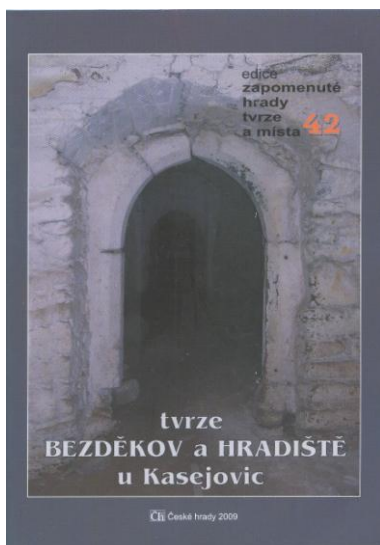
Milan Mysliveček – Místopisný obrázkový atlas aneb Krasohled český 10, Chvojko nakladatelství Praha 2010

Desátý díl Krasohledu představuje čtenářům pro změnu oblast Moravy jižní. Hranice tvoří na západě Brno a na východě Luhačovice, severní strana začíná Blanskem, Kojetínem, Kroměříží a Holešovem a na jihu končí našimi hranicemi s Rakouskem. I v tomto případě použil autor stejného schématu, jako u dílů předcházejících kdy text k jednotlivým objektům, městům a obcím doplnil jednak dobovými vyobrazeními, ale i barevnými kreslenými mapami se znaky měst a šlechtických rodů.

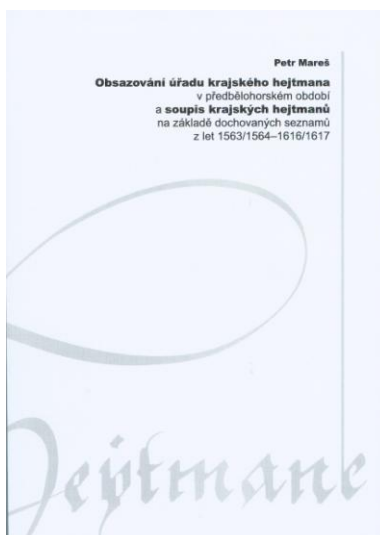
Stanislava Nováková – Krajířové z Krajku. Z Korutan do zemí České Koruny, Bohumír NĚMEC – VEDUTA České Budějovice 2010

Další, tentokrát již sedmá z knih edice Šlechta zemí České koruny, kterou vydalo jihočeské nakladatelství VEDUTA se zabývá rodem, který má k našemu kraji vřelý vztah – vždyť jejich rodovým sídlem, když nebudeme počítat Kraňsko, byl jihočeský pomezní hrad Landštejn. Kniha je vlastně historií rodu v zemích Koruny České, tedy nejenom na jihu Čech, ale i jihu Moravy (Cornštejn, Dačice), ale i z východních Čech (Mladá Boleslav). Kniha se kromě genealogických údajů o rodu zabývá i jejich heraldikou a sfragistikou. Kniha je doplněna množstvím barevných a černobílých fotografií a kreseb.

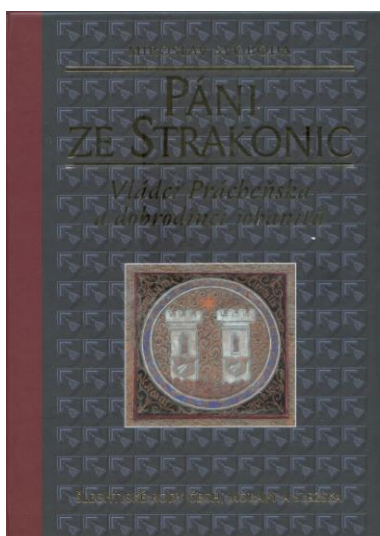
Vladimír Červenka, Milan Novobilský, Petr Rožmberský – Tvrze Bezděkov a Hradiště u Kasejovic, edice Zapomenuté hrady, tvrze a místa, díl 42, Nakladatelství Ing. Petr Mikota, Plzeň 2009

Již 42 publikací vyšlo v edici Zapomenutých hradů, tvrzí a míst. Tato poslední se týká lokality na hranici Plzeňského a Jihočeského kraje. Konkrétně zaniklých panských sídel v Bezděkově, Zahorčičkách a Hradišti. Původně byla tato oblast součástí politického okresu Blatná, který se po roce 1960 rozdělil mezi Jihočeský a Západočeský kraj. Publikace obsahuje nejenom historická data o panských sídlech v Bezděkově a Hradišti, ale i mnoho kreseb a fotografií.

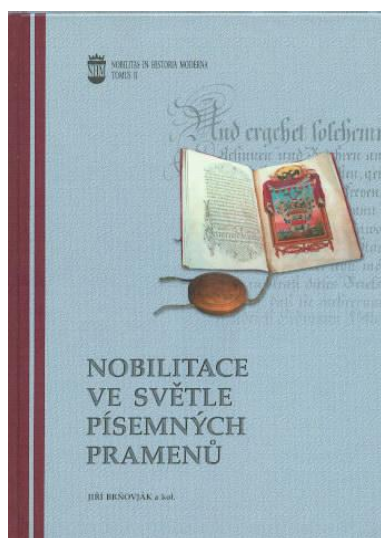
Petr Mareš – Obsazování úřadu krajského hejtmána v předbělohorském období a soupis krajských hejtmánů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564 – 1616/1617, , Národní archiv Praha Chodovec 2009

Asi málokdo z nás ví něco podrobnějšího k tomu, kdo to vlastně byli hejtmáni, jakým způsobem a kdo je do funkce ustanovoval a co vlastně všechno obsahovala jejich činnost. Pokud se tyto informace chcete dozvědět, potom je pro Vás právě tato publikace důležitá. Odpovídá totiž na většinu, možná i všechny otázky, které v souvislosti s funkcí krajských hejtmánů můžete položit. Zabývá se totiž mechanismem obsazování úřadu krajského hejtmána, vybíráním, schvalováním, přijetím a propuštěním a dokonce i seznamem podle jednotlivých krajů

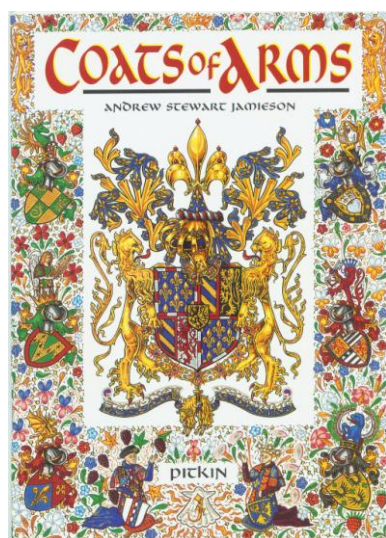
Miroslav Svoboda – Páni ze Strakonice, Vládcí Prácheňska a dobrodinci johanitů, Edice Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska, svazek 9, Nakladatelství Lidové Noviny Praha 2010

Kniha se zabývá historií rodu, který byl spojen nejenom s jihem Čech, ale svým způsobem i s královským rodem Přemyslovců prostřednictvím sňatku syna Bavora I. S nemanželskou dcerou Přemysla Otakara II. Ve své době byl rod Bavorů ze Strakonice vážným konkurentem dalšího jihočeského rodu Vítkovců, dokonce vlastnil i několik objektů v jejich dominiu – například Pořešín stojící nedaleko Kaplice. Hlavní sféru vlivu ale rod měl na západě, kde stály jejich hrady Strakonice, Horažďovice, Prácheň, Bavorov a Blatná. I tato kniha je doplněna barevnými a černobílými fotografiemi a dobovými vyobrazeními.

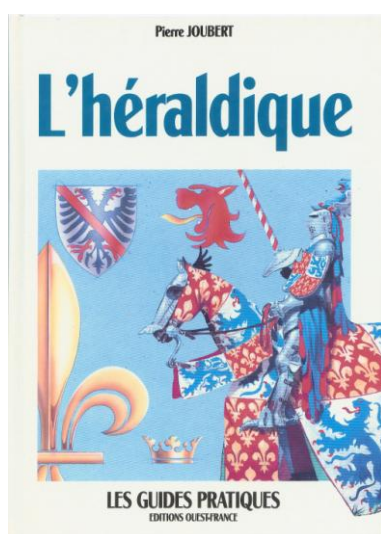
Jiří Brňovják a kol. – Nobilitace ve světle písemných pramenů, Ostravská univerzita, Ostrava 2009

Tato publikace je vlastně výsledkem semináře, který byl pořádán v květnu 2008 Ostravskou univerzitou v Ostravě a Zemským archivem v Opavě v Olomouci. Tohoto semináře se zúčastnili zástupci odborníci z jednotlivých odborných pracovišť – archiváři, historikové a to nejenom od nás, ale i ze Slovenska a Polska. Obsahem této publikace jsou přepisy přednášek, které na tomto semináři zazněly. Rozdělené jsou do tří oddílů. První pojednává o nobilitačních listinách a formě jejich dochování, druhý se zabývá nobilitační praxí a jejími písemnostmi a třetí pojednává o nobilitaci a přijetí mezi zemské stavy.

Andrew Stewart Jamieson – Coats of Arms, Pitkin Guides Ltd. Andover, Hampshire, United Kingdom, 1998

Nejenom u nás je vydávána literatura, která se zabývá heraldikou. Nedávno se mi dostala do ruky drobná publikace, vydaná v Anglii, sice již před několika lety, nicméně je pro mne zajímavá, protože mi ukazuje pohled na heraldiku jak je popularizována v Anglii. Tato třicetistránková, bohatě barevně ilustrovaná publikace představuje heraldiku jako celek – seznamuje s historií heraldiky, její funkcí, zvláštnostmi heraldického jazyka, jednotlivými figurami, barvami, tím, jak se jednotlivé znaky popisují. Následují kapitoly, které jsou pro nás tak trochu exotické, protože pojednává o věcech, které v naší heraldice neznáme. Rozhodně stojí za zhlédnutí.

Pierre Joubert – L'héraldique, Les Guides Pratiques, Editions Ouest-France, Rennes 1984

Také další z knih je již staršího data, ale i tentokrát se jedná o pohled na heraldiku, tentokrát francouzskou. Také tato kniha je velice krásně barevně ilustrována a i ona pojednává o heraldice od jejího zrodu a historie používání až do současnosti. I zde je čtenář při pročítání seznamován se zákony heraldiky, barvami, heraldickými i obecnými figurami, zásadami popisování znaků, tato kniha je na rozdíl od anglické obsáhlejší, ukazuje například znaky starých francouzských rodů, ale i národní znaky států Evropy, a také znaky evropských měst, oblastí, kantonů ve Švýcarsku, skotských rodinných klanů a ukázky erbovních pověstí Aragonu, Navarry, Montmorency a Rakouska.

Na závěr jenom takovou otázku, dotaz, či možná námět pro naše heraldiky a nakladatele. Víte, proč mezi našimi dětmi je tak malý zájem o heraldiku? Podle mého názoru je to z důvodu neexistence takových knih, určených dětem, jaké jsou uvedeny výše z Francie a Anglie. Podívejte se a porovnejte tyto knihy s našimi. Ty naše jsou pro děti nezajímavé – příliš černobílé – nezdá se Vám???

V minulém čísle jsem se pokusil Vás seznámit se znaky rodů, kterým se říká polotrojříčí. V tomto díle budu pokračovat s rody, jejichž znaky jsou podobné, ale mají již jiný význam. Nejedná se o rody, které pocházejí z jihozápadní části naší vlasti, a jejich znaky jeví určitou odlišnost od těch, které jste mohli vidět v minulém čísle.

Prvním z dnes představovaných rodů jsou páni **z Bernartic**, jihočeský vladýcký rod, původem z Bernartic nedaleko Milevska je v písemných pramenech připomínán v období od 13.století do druhé poloviny 14.století.

Druhým dnes představovaným rodem jsou **Valovští z Úsuší**, pocházející ze Sedlčanska. Původně vladýkové z Úsuší pocházejí z obce severně od Sedlčan, kde jsou připomínáni v roce 1387. Jejich potomek Jarohněv byl od roku 1547 v rožmberských službách, konkrétně zastával úřad třeboňského hejtmana a se svou ženou, Eliškou z Ostromeče přivedl na svět celkem 5 dětí. Jejich syn Hynek získal tvrz Val nedaleko od Veselí nad Lužnicí a ves Hamr tamtéž. Od té doby se rod přejmenoval na Valovské z Úsuší. Po jeho smrti si potomci rozdělili majetek a jedna z větví rodu měla v držení Hamr a druhá Val. Rod v průběhu 16.století vymřel po meči, poslední mužský potomek rodu, Albrecht zemřel v roce 1595. Ten také ve Valu postavil tvrz, která se dochovala až do dnešních dnů a pravděpodobně podporoval i kostel v Hamru – tam se na rod dochovaly i památky – jednak výmalba vítězného oblouku v kostele, kde je vyobrazen i znak rodu Valovských z Úsuší a jejich příbuzných a potom také dva náhrobní kameny. Albrecht byl také vášnivým lovcem, dokonce se zachoval dopis, ve kterém ho sám Petr Vok z Rožmberka nabádá k tomu, „aby také nějakou zvěř ráčil zanechat u Soběslavi a na panství Choustnickém“. Jeho dcery, Anna a Kateřina, poslední z rodu se provdaly za Buriana Vrchotického z Loutkova a Kryštofa Karla ze Svárova.

Třetím dnes představovaným rodem jsou páni **z Holštejna**. Také o tomto původně slezském rodu toho mnoho nevíme. Snad jen to, že byli příbuzní s moravským rodem pánů ze Sovince, měli dokonce podobný erb, ale jiných barev a jsou v písemných pramenech připomínáni v období od poloviny 14.století.

Poslední dnes představovaný rod je starý rod moravských vladýků **z Kněžic**, také tento rod je příbuzným rodu pánů ze Sovince. Jedná se o starý moravský rod původem z jihlavska, také nazývaný Hrutovci, podle předka Hrzta z Kněžic, který je v písemných pramenech zmiňován již v roce 1220. Jeho syn stejného jména byl v roce 1236 purkrabím ve Znojme a Bítově a roku 1256 je ještě zmiňován jako komorník. Jiný příslušník rodu jménem Zdislav byl roku 1238 královským lovčím. Tvrz Kněžice, kterou vybudovali se nachází nedaleko Jihlavy.

A vzhledem k tomu, že ještě kousek místa zbývá, zmíním se ještě o jednom z rodů, který je již výše zmiňován. Jedná se o pány **ze Sovince**, příbuzné pánů z Holštejna a pánů z Kněžic. Tento moravský rod stejného erbu, pouze jiných barev pochází od pana Voka z Úsova, který v roce 1348 začal stavět hrad Sovinec. Za husitských válek se rod velice rozrostl a patřil jak ke stoupencům kalicha, tak i ke straně katolické. Jan ze Sovince, nejvyšší soudce olomouckého kraje byl horlivým přívržencem císaře Zikmunda. Za to obdržel od císaře jako odměnu statky a jeho potomci, významní moravští šlechtici, poté zastávali významné zemské úřady. Některé větve rodu vymřeli, jedna se vystěhovala do Čech, kde Aleš ze Sovince zastával úřad hejtmana na Hrubém Rohozci. Nakonec ale i tato větev rodu vymřela, protože Alešův syn Jan zemřel bez potomků. Znak tohoto rodu je v dnešním čísle uveřejněn na první straně obálky.

z Bernartic

Valovští z Úsuší

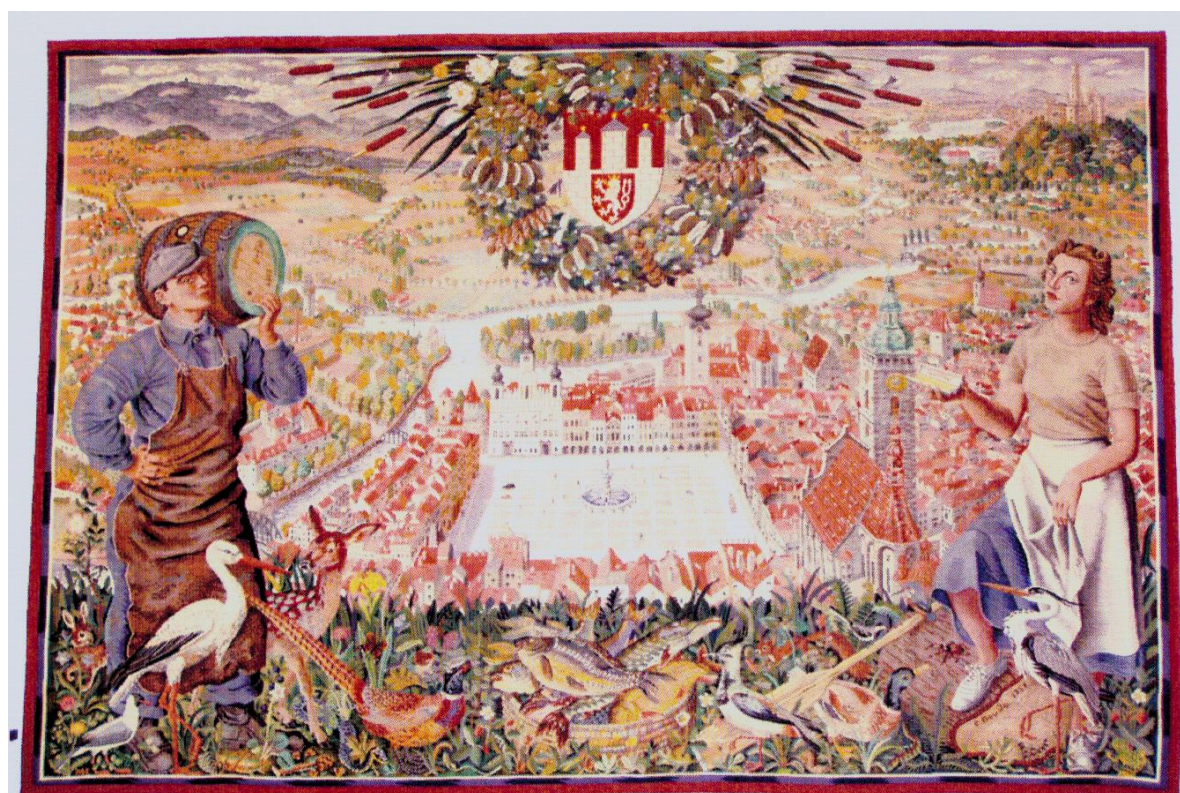
z Holštejna

z Kněžic

Návrh na gobelín signovaný C.Bouda 1950 (SOkA České Budějovice)

Skutečná podoba gobelínu, který je zavěšen v oddací síni Českobudějovické radnice.